

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2021/36114967320659716

Analýza ekonomiky Holandska
bakalárska práca

2021

Zlatica Almanová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

ANALÝZA EKONOMIKY HOLANDSKA

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: Ing. Leonid Raneta, PhD.

Bratislava 2021

Zlatica Almanová

Čestné prehlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som samostatne vypracovala a že som uviedla všetku použitú literatúru.

V Bratislave, dňa

.....

Pod'akovanie

Chcela by som sa pod'akovať pánovi Ing. Leonidovi Ranetovi, PhD. za odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri písaní tejto bakalárskej práce, ale predovšetkým za jeho trpezlivosť a čas.

V Bratislave, dňa

.....

ABSTRAKT

ALMANOVÁ, Zlatica: Analýza ekonomiky Holandska. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných hospodárskych vzťahov a hospodárskej diplomacie - Vedúci záverečnej práce: Ing. Leonid Raneta, PhD. - Bratislava: FMV EU, 2021, 49s.

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať ekonomiku Holandska jej historické aspekty a výzvy, súčasný stav, oboznámiť sa s makroekonomickými a mikroekonomickými ukazovateľmi v ekonomickom vývoji posledných dekád a analyzovať ekonomické výzvy do budúcnosti. Obsahuje 6 grafov a 1 tabuľku. Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvá kapitola opisuje základné informácie Holandska, historický vývoj a vývoj ekonomiky od 50. rokov 20. storočia, holandskú chorobu, jej efekty, nástroje na potlačenie a ďalšiu výzvu ropné šoky. Ďalšia časť je venovaná 21. storočiu, finančnej kríze a súčasným ekonomickým ukazovateľom. Posledná, štvrtá kapitola analyzuje možné výzvy do budúcnosti, s ktorými sa ekonomika môže stretnúť.

Kľúčové slová: Holandsko, Holandská choroba, vývoj

ABSTRACT

ALMANOVÁ, Zlatica: Analýza ekonomiky Holandska. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných hospodárskych vzťahov a hospodárskej diplomacie - Vedúci záverečnej práce: Ing. Leonid Raneta, PhD. - Bratislava: FMV EU, 2021, 49s.

The aim of the bachelor thesis is to analyse the economy of the Netherlands, its historical aspects and challenges, the current situation, to get acquainted with macroeconomic and microeconomic indicators in the economic development of the last decades and to analyse the economic challenges for the future. It contains 6 graphs and 1 table. The thesis is divided into three chapters. The first chapter describes the background information of the Netherlands, the historical development and evolution of the economy since the 1950s, the Dutch Disease, its effects, the tools to counteract it and the next challenge of oil shocks. The next section is devoted to the 21st century, the financial crisis and current economic indicators. The last, fourth chapter analyses the possible future challenges that the economy may face.

Keywords: Netherlands, Dutch disease, development

OBSAH

Zoznam grafov.....	8
Zoznam tabuliek.....	8
Zoznam používaných skratiek	9
ÚVOD	10
1 Vývoj Holandského kráľovstva po vstupe do Európskej únie.....	12
1.1 Základné informácie o krajine	12
1.2 Historický vývoj od druhej polovici 20. storočia.....	13
1.3 Úvod do Holandskej choroby	14
1.4 Prejavy Holandskej choroby v mikroekonomických a makroekonomických ukazovateľov Holandskej ekonomiky	15
1.4.1 Produkcia a export zo zemného plynu	15
1.4.2 Holandská mena.....	16
1.4.3 Hrubý národný produkt a zamestnanosť	17
1.5 Efekty Holandskej choroby	18
1.5.1 Výdavkový efekt a efekt pohybu zdrojov	18
1.6 Nástroje na potlačenie holandskej choroby	19
1.6.1 Fiškálna politika.....	19
1.6.2 Monetárna politika a politika výmenných kurzov	21
1.6.3 Inštitucionálne nástroje.....	22
1.7 Ropné šoky	23
2 Ciele a metodológia	25
3 Súčasný ekonomický stav v 21. storočí	26
3.1 Finančná kríza.....	26
3.2 Ekonomický stav posledných rokov.....	28
3.3 Novodobé trendy oplývajúce ekonomikou Holandska	31
3.3.1 Brexit	31
3.3.2 COVID-19	33
4 Riziká a hrozby v nasledujúcom období.....	35
4.1 Demografické zmeny a starnutie obyvateľstva.....	35
4.2 Externé zmeny	37
4.3 Vysoký súkromný dlh	38
5 ZÁVER	41
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:	43

Zoznam grafov

Graf 1 Vývoj ťažby zemného plynu v Holandsku, 1960-1980, v mld. m ³	7
Graf 2 Vývoj HDP v Holandsku, 1960-1980, v mld. EUR.....	8
Graf 3 Rast HDP v Holandsku, 2005-2014, v %	17
Graf 4 Vývoj HDP v Holandsku 2015-2020, v mld. USD.....	19
Graf 5 Percentuálna ročná zmena prírastku obyvateľstva 1951-2017, v %	27
Graf 6 Vývoj súkromného dlhu v Holandsku 1995-2019, v % k HDP.....	30

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Vývoj makroekonomických ukazovateľov 2015-2020	21
--	----

Zoznam používaných skratiek

EÚ - Európska únia

G10 - 10 najrozvinutejších ekonomík

HDP - Hrubý domáci produkt

NATO - Organizácia severoatlantickej zmluvy

NLG - Holandský Gulden

OECD - Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

USD - Americký dolár

WTO - Svetová obchodná organizácia

ÚVOD

Bakalárska práca analyzuje holandskú ekonomiku, ktorá je v súčasnosti jednou z najvýkonnejších a najsilnejších ekonomík v Európskej únii. Počas dlhého historického vývoja sa transformovala z španielskej nadvlády do koloniálnej mocnosti, kde si vybudovala silné obchodné vzťahy a stala sa základom vybudovanie silného hospodárstva. Holandsko jednoznačne prešlo viacerými ekonomickými negatívnymi dopadmi v moderných dejinách, ktoré sú vymedzené v bakalárskej práci.

Cieľom mojej práce je pomocou rozličných metód analyzovať ekonomiku krajiny, taktiež pochopenie perspektív, vývoj ekonomiky v kratšom historickom období, možné budúce výzvy v kratšej budúcnosti. Bakalárska práca je rozdelená do štyroch kapitol.

V prvej kapitole analyzujeme ekonomický fenomén, ktorý dostal svoje meno od svojho pôvodcu, o holandskej chorobe. Pozornosť je aj venovaná riešeniami politických predstaviteľov na potlačenie daných negatívnych účinkov, makroekonomickými a mikroekonomickými ukazovateľmi, taktiež sú zadefinované aj efekty holandskej choroby a účinnosť v praxi Holandska. Taktiež je vymedzená ďalšia výzva v druhej polovici 20. storočia a to ropné šoky z roku 1973 a takisto postavenie Holandska v danom časovom úseku.

V druhej kapitole, Ciele a metodika, sú zadefinované spôsoby, nástroje a metódy, ktoré boli využité v bakalárskej práci na zadefinovanie skúmania cieľov. V tejto kapitole sú vymedzené jednotlivé štatistické, praktické a teoretické metódy v jednotlivých častiach práce a takisto zdôvodnený aj ich výber

V tretej kapitole, ktorá nesie názov Súčasný ekonomický stav v 21. storočí sú analyzované základné ekonomické ukazovatele daného časového úseku. Finančná kríza z roku 2008 s jej dopadmi na holandskú ekonomiku je vymedzená v prvej časti. V druhej časti druhej kapitole je vymedzený ekonomický vývoj posledných rokov pomocou makroekonomických a mikroekonomických ukazovateľov, grafov a tabuliek. Významnou časťou aj pre súčasnú ekonomiku je reexport a geografické postavenie Holandska v rámci Európy. Vďaka ktorému dostala pomenovanie „Brána do Európy“ a ktoré je charakteristické pre danú severoeurópsku krajinu. Takisto dva veľké súčasné ekonomické a politické faktory, odchod Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie a pandémie COVID-19 sú analyzované svojimi negatívnymi

ekonomickými dopadmi na ekonomické ukazovatele krajiny.

V poslednej časti bakalárskej práce, štvrtej kapitoly, analyzujeme možné spúšťače ekonomickým neistôt v budúcnom období. Aj keď je hospodárstvo krajiny veľmi silné, interné a externé ekonomické výzvy môžu narušiť takýto silný ekonomický základ Holandska.

V závere sú vytýčené a zhrnuté dôležité body, ktoré sme zistili pri písaní práce a zovšeobecnenie poznatkov nadobudnutých pri písaní.

1 Vývoj Holandského kráľovstva v druhej polovici 20. storočia

1.1 Základné informácie o krajine

Holandsko je parlamentná konštitučná monarchia situovaná na severozápade Európy. Oficiálny názov štátu je Holandské kráľovstvo. Súčasnou hlavou štátu je od roku 2013 Willem-Alexander a premiérom krajiny z liberálnej strany je Mark Rutte. Vyhlásenie nezávislej republiky nastalo v roku 1581, keď sa Holandsko odtrhol z pod španielskej koloniálnej nadvlády.

Hlavným a najväčším mestom je Amsterdam. Avšak významným administratívno-správnym mestom je aj Haag, kde sídli holandský parlament, vlád, monarchia a najvyšší súd. Haag je aj sídlom viacerých medzivládnych organizácií a medzinárodných súdov, z ktorých mnohé sú sústredené v Haagu, ktorému sa preto hovorí "hlavné mesto svetového práva". Medzi ďalšie väčšie mestá zaraďujeme Utrecht, Eindhoven alebo Rotterdam, ktorý predstavuje významné prístavné mesto.

Oficiálnymi jazykmi sú holandský jazyk a frízština, ktorá je oficiálnym jazykom na hraniciach s Nemeckou spolkovou republikou. Holandský jazyk je oficiálnym jazykom aj v Suriname, Aruba, Curaçao and Sint Maarte z dôvodu koloniálnej histórie. Holandsko obsahuje aj 6 krajín v zámorí a oblastí v Karibskej oblasti.

V rámci geografickej štruktúry je krajina rozdelená na 12 provincií a 388 obcí. Celkovo žije takmer 92% obyvateľov v mestách,¹ tým pádom sa Holandsko radí k najviac urbanizovaným krajinám sveta. Populácia v roku 2020 dosiahla 17,1 milióna obyvateľov, pričom krajina je druhá najviac zaľudnená krajina v rámci Európskej únie, pričom na 1 km² pripadá 508 obyvateľov.²

Holandsko je členom Eurozóny od roku 1999, pričom predošlá mena bol Gulden. Holandské kráľovstvo je členským a zakladajúcim štátom EÚ, OSN, Medzinárodného menového fondu, Parížskeho klubu, NATO, OECD, WTO, G10 a mnoho ďalších. Spolu s Belgickom a Luxemburskom vytvárajú voľné spoločenstvo nazývané aj Benelux. Holandsko všeobecne považované za liberálnu a ekologickú krajinu. Charakteristickým znakom Holandska sú však nielen veterné mlyny, ktoré dokážu premieňať energiu vetra na

¹ STATISTA. Netherlands: Degree of urbanization from 2009 to 2019 [online]. In *Statista Data*. 2021 [cit. 2020-10-10]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/276724/urbanization-in-the-netherlands/>

² WORLD METER. Netherlands Population [online]. In *Worldo meter*. 2021 [cit. 2020-10-10]. Dostupné na: <https://www.worldometers.info/world-population/netherlands-population/>

kinetickú energiu, ale v súčasnej dobe tiež moderné progresívne technológie a vodohospodárske stavby. Holandsko sa v medzinárodných indexoch slobody tlače, kvality života, ekonomickej slobody, ľudského rozvoja a ako aj šťastia radí medzi krajiny s najvyššími celosvetovými hodnotami. Napríklad v Indexe ľudského rozvoja Holandsko dosiahlo hodnotu 0,944, čo predstavuje celosvetovo ôsme miesto.³

1.2 Historický vývoj od druhej polovici 20. storočia

Po ťažkých rokoch obnovy po druhej svetovej vojne zaznamenalo Holandsko v druhej polovici 20. storočia nepretržitý a rýchly hospodársky rast. K obnove povojnového Holandska prispela najmä americká vláda a jej pomoc. Holandsko dostalo 1,127 miliardy dolárov Marshallovej pomoci, resp. 109 dolárov na obyvateľa⁴, čím sa Holandsko zaradilo do skupiny krajín západnej Európy, ktoré dostali najviac Marshallovej pomoci. O niekoľko rokov neskôr, v roku 1952 sa Holandsko pripojilo k Belgicku, Francúzsku, Taliansku, Luxembursku a Západnému Nemecku pri založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, čím sa viac prehĺbila etapa európskej integrácie, ktorá vyústila podpísaním Rímskych zmlúv v 1958. Koniec 60. a 70. rokov 20. storočia boli obdobím holandskej choroby.

Objavením ložísk zemného plynu v 1959 sa ekonomika sústreďovala na ťažbu tohto zemného plynu, avšak na druhej strane upadli tradičné exportné odvetvia. Takýto efekt sa nazýva proces dezindustrializácie a poznačil krajinu v mnohých ekonomických smeroch. Holandsko zohralo významnú úlohu počas októbrovej vojny a ropnej krízy v roku 1973. Arabské krajiny ťažiacie ropu potrestali Holandsko za podporu Izraela uvalením ropného embarga. Tento fakt bol veľmi nepriaznivý pre Holandskú ekonomiku, keďže krajina v danom období bola závislá od arabskej ropy. Holandská vláda zaviedla niekoľko opatrení na zníženie spotreby ropy. V priebehu dvoch mesiacov sa však ukázalo, že ropa do Rotterdamu naďalej prichádza a energetická situácia v Holandsku bola oveľa lepšia ako v iných západoeurópskych krajinách.⁵

Druhá polovica 20. storočia je aj charakteristická procesom dekolonizácie.

³ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. Human Development Indicators [online]. In *Human Development Records* [cit. 2020-10-10]. Dostupné na: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/NLD>

⁴ U.S. EMBASSY AND CONSULATE IN THE NETHERLANDS. MARSHALL PLAN 1947-2017 #Marshall70NL [online]. In *U.S. Embassy and Consulate in the Netherlands* [cit. 2020-10-10] Dostupné na: <https://nl.usembassy.gov/our-relationship/marshall-plan-1947-2017/>

⁵ HELLEMA, Duco - CEES, Wiebes - WITTE, Toby. *The Netherlands and the Oil Crisis: Business as Usual*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. p.90. ISBN 905356 485 3

V historickom vývoji bolo Holandsko koloniálnou krajinou. Kolónie sa nachádzali najmä v juhozápadnej časti Ázie, na východe Južnej Ameriky a taktiež v oblasti Karibiku a Afriky. V druhej polovici 20. storočia získal Surinam nezávislosť z pod holandskej nadvlády, v roku 1975.

1.3 Úvod do Holandskej choroby

Neodmysliteľnou súčasťou vývoja v druhej polovici 20. storočia od 60. a 70. rokov je ekonomický výraz Holandská choroba, ktorá dostala meno po svojom zakladateľovi. Tento pojem poukazuje na odvrátený efekt holandskej ťažby prírodnej ropy, ktorá bola objavená v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Holandská choroba taktiež vysvetľuje situáciu v zvýšení ťažby a využívanie nerastných surovín, ktorý v ekonomike vedie k poklesu vo výrobe a exporte ostatných odvetví, resp. k dezindustrializácii. Tento efekt bol prvýkrát spomenutý v roku 1977 ekonomickým týždenníkom *The Economist*, po objavení veľkého poľa zemného plynu v provincii Groningen na severe krajiny nastal úpadok výrobného sektoru v Holandsku, v roku 1959.⁶ Spomedzi ekonómov sa s témou holandskej choroby najčastejšie spájajú mená Maxa W. Cordena a Petra J. Nearyho, ktorí v roku 1982 v článku *Booming Sector and De-industrialization in a Small Open Economy* popísali model pôsobenia holandskej choroby na ekonomiku.

Vo všeobecnosti sa spochybňuje, či holandská choroba naozaj začala práve na území Holandska, avšak tento ekonomický jav sa neustále uplatňuje a využíva v literatúre faktu. Iné známe prívlastky označujúce holandskú chorobu sú: „prekľatie prírodných zdrojov“ alebo aj „paradox prírodného bohatstva“. Najrozšírenejšie sa ale holandská choroba vyskytuje práve pri objavení nerastnej suroviny.

Profituje z toho hlavne ťažobné odvetvie, ktoré sa rozširuje a zvyšuje zisky. Deje sa to ale na úkor ostatných častí hospodárstva v krajine a najmä na úkor tradičného exportného odvetvia, poľnohospodárstva ale aj priemyselného sektora. Tým, že sa nerastné suroviny začnú vo veľkom vyvážať, spôsobí to prílev zahraničnej meny do domácej ekonomiky a následne zhodnotenie domácej meny. Jedná sa o zlyhanie trhu, pretože sektor produkujúci tovary náročné na prírodné zdroje vyvoláva negatívnu externalitu voči ostatným odvetviám hospodárstva, čo bráni rozvoju týchto sektorov napriek použitiu najmodernejších technológií. Nežiadúcimi účinkami holandskej choroby je zníženie investícií, ale aj

⁶ Grančay, M. - Dudáš, T. - Grešš, M. 2014. Teórie medzinárodných hospodárskych vzťahov - vybrané teórie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. 150 s. ISBN 978-80-225-3921-0.

volatilita ceny prírodných zdrojov. Reálny výmenný kurz môže zabrániť ďalším investíciám podnikov, pretože podniky nebudú investovať, kvôli ekonomickej neistote. S holandskými chorobami sa často spája aj veľa ďalších škodlivých účinkov, ako napríklad korupcia a protekcionistické politiky pre postihnuté zaostávajúce odvetvia.⁷

1.4 Prejavy Holandskej choroby v mikroekonomických a makroekonomických ukazovateľov Holandskej ekonomiky

Zo začiatku vynájdenie nerastných surovín spôsobilo významný hospodársky rast. Hoci holandská ekonomika zvýšila v danom období svoje príjmy z vývozu a ťažby zemného plynu, výrazné zhodnotenie národnej meny z veľkého prílevu kapitálu do odvetvia malo za následok vyššiu mieru nezamestnanosti v krajine, ako aj pokles svojho spracovateľského priemyslu.

1.4.1 Produkcia a export zo zemného plynu

Po objavení ložísk zemného plynu nastal nadmerný zahraničný dopyt, čo aj potvrdzuje zvyšovanie príjmov súbežne s rozmachom ťažby a produkcie.

Ako môžeme vidieť na grafe, najvýraznejší rozmach v produkcii začal koncom 60. rokov minulého storočia a má stúpajúci tendenciu. Produkcia zemného plynu v Holandsku zaznamenala svoj vrchol na prelome 1976-1977 101,3 mld. m³.⁸ V období vzniku Holandskej choroby export zaznamenal svoj vrchol v roku 197 a následne v roku 1978 s objemom vývozu viac ako 56 miliónov m³ v tom istom období ako počas najväčšieho rozmachu produkcie.⁹

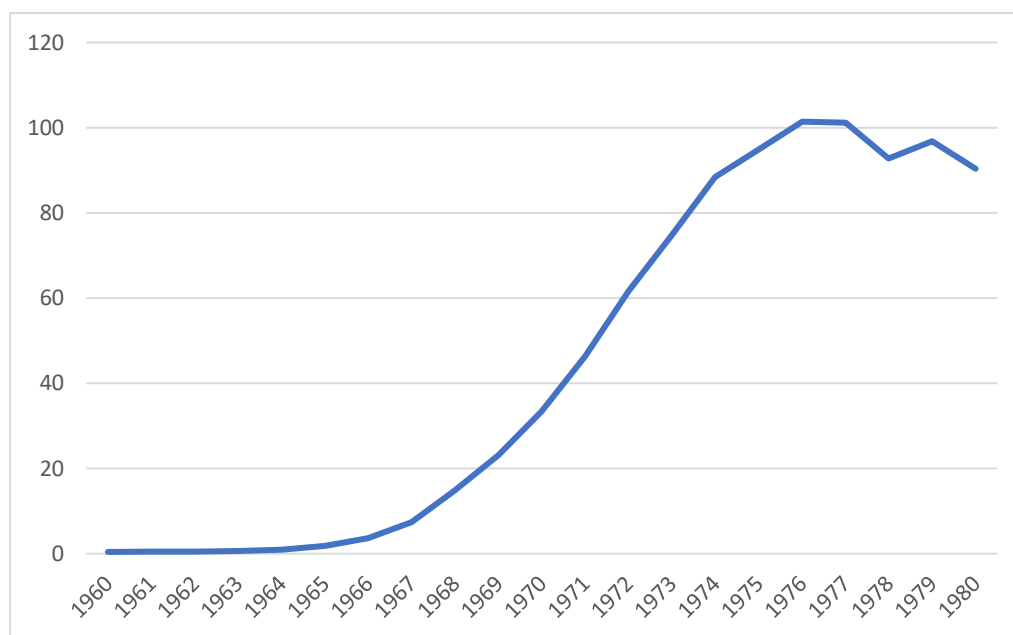
⁷ BRESSER-PEREIRA, Luiz Carlos. The Dutch disease and its neutralization: a Ricardian approach. In *Brazilian Journal of Political Economy* [online]. São Paulo, Centro de Economia Política, 01.03.2008, vol. 28, n. 1, p.47-71. ISSN:01013157. Dostupné na:

https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S010131572008000100003&script=sci_abstract&tlng=es

⁸ STATISTICS NETHERLANDS, Aardgasbaten op laagste niveau in ruim 40 jaar [online]. In *Statistics Netherlands*, 26.04. 2017. [cit. 2021-01-12]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/17/aardgasbaten-op-laagste-niveau-in-ruim-40-jaar>

⁹ CEICDATA, Netherlands: Natural Gas Export [online]. In *Ceicdata*. [cit. 2021-01-14]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/netherlands/natural-gas-exports>

Graf 1 Vývoj ťažby zemného plynu v Holandsku, 1960-1980, v mld. m³

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Statistics Netherlands, Aardgasbaten op laagste niveau in ruim 40 jaar [online] In Statistics Netherlands Data. 2017. [cit. 2021-01-12] Dostupné na: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/17/aardgasbaten-op-laagste-niveau-in-ruim-40-jaar>

1.4.2 Holandská mena

Holandská mena sa začala postupne zhodnocovať. Zvyšovanie dopytu po tomto zemnom plyne spôsobilo aj zvýšenie dopytu po domácej mene. Holandský gulden zaznamenal množstvo zmien, hlavne v období holandskej choroby a po jej pretrvaní. Holandsko zaznamenalo obrovský nárast svojho bohatstva po objavení veľkých ložísk zemného plynu v Severnom mori. Apresiasi meny začala na počiatku 70. rokov minulého storočia. Tento zdanlivo pozitívny vývoj mal nečakane vážne dôsledky na dôležité segmenty hospodárstva krajiny, keďže holandský Gulden posilnil, čím sa holandský vývoz neropných produktov stal drahším, a teda menej konkurencieschopným.¹⁰ Počas vrcholu ťažby zemného plynu 1971 bol výmenný kurz 3,6 NLG za 1 USD.¹¹ Keďže v 70. rokoch sa objavili ropné šoky a cena plynu sa výrazne zvýšila, aj tento fakt prispel k tomu, že

¹⁰EBRAHIMZADEH Christine. Dutch Disease: Wealth Managed Unwisely [online]. In Finance & Development. Washington, DC: International Monetary Fund, 21.03.2003, vol.40, n.1, p.58. [cit. 2021-03-01]. ISSN: 0145-1707. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/dutch.htm>

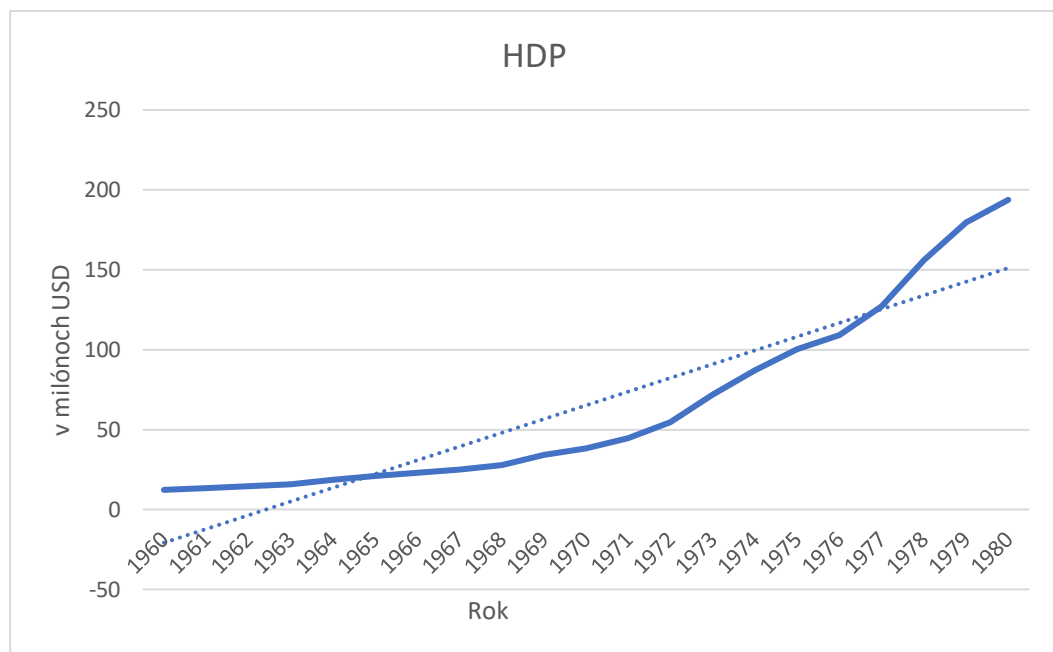
¹¹ CEICDATA, Netherlands: Natural Gas Export [online]. In *Ceicdata*. [cit. 2021-01-14]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/netherlands/natural-gas-exports>

holandská ekonomika sa viac orientovala na zemný plyn než na ostatné časti svojho hospodárstva. Zhodnocovanie holandskej meny postupne postupovalo, kedy najnižšie hodnoty boli dosiahnuté koncom októbra 1978 1,8 NLG (Ceicdata) za americký dolár. Zhodnotená a silná holandská mena mala však nepriaznivý dopad pre holandských exportérov, ktorí za svoj tovar predávaný v cudzine získali výrazne menej guldenov čím mali aj nižšie tržby.

1.4.3 Hrubý národný produkt a zamestnanosť

V období pred nálezom zemného plynu, podstatnú časť HDP tvorilo odvetvie priemyslu. Medzi hlavné priemyselné odvetvia patril textilný priemysel a neskôr veľký priemyselný konglomerát spoločnosti Philips.

Graf 2 Vývoj HDP v Holandsku, 1960-1980, v mld. EUR

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Trading Economics, Netherlands GDP [online] In Trading Economics Data Data. 2021. [cit. 2021-01-12] Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/netherlands/gdp>

Graf č. 2 znázorňuje HDP Holandska od roku 1960-1980. Najväčší percentuálny nárast bol zaznamenaný v roku 1964, predstavujúci 8,3%. Zároveň, tento percentuálny nárast je najvyšší v histórii ekonomiky Holandska. V období 1977 a 1978 bol percentuálny nárast len 2,5%.¹²

Odvedie, v ktorom sa vyrába a spracováva zemný plyn je náročnejšie skôr na

¹² TRADING ECONOMICS. Netherlands GDP [online]. In *Trading Economics Data*. [cit.2021-01-12] Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/netherlands/gdp>

kapitál než na pracovnú silu a nevytvára dostatok pracovných miest. Začiatkom 60. rokov minulého storočia nezamestnanosť v Holandsku dosahovala nesamostatnosť menej ako 2%. S rozšírením ťažby a spracovania zemného plynu nezamestnanosť klesala. Najviac postihnutým sektorom bol práve priemysel. Napríklad v roku 1964 malo Holandsko 1 823 000 pracovníkov v priemysle, ale do roku 1986 sa ich počet znížil na 1 381 000, čo je o 25% viac.¹³

1.5 Efekty Holandskej choroby

Holandská choroba za sebou zanecháva rôzne efekty, ktoré sa prejavujú na ekonomike postihnutého štátu ako aj zmenu svojej sektorovej štruktúry. Poznanie efektov, alebo dôsledkov je veľmi dôležité z hľadiska poznania a zdefinovanie a po prípade riešenia Holandskej choroby.

1.5.1 Výdavkový efekt a efekt pohybu zdrojov

Výdavkový efekt označujeme aj synonymom nepriama dezindustrializácia. Zvýšený príjem zo ziskového exportného sektora vedie k zvýšeniu príjmov v rámci krajiny. Tento zvýšený príjem spôsobuje, že sa zvyšuje aj dopyt po tovaroch, ktoré sú vyrábané sektorom orientovaných práve na domácu spotrebu. Presun pracovnej sily z tradičného exportného odvetvia do druhého sektora orientovaného na domácu spotrebu je výsledkom snahy zvýšeného dopytu.¹⁴

Keďže príjmy z energetických zdrojov sa odvádzajú vládne danej krajiny, býva to vláda, ktorá často iniciuje výdavkový efekt. V Holandsku veľká časť príjmu plynie vládne buď priamym vlastníctvom zariadení a strojov na zemný plyn, alebo daňou zo zisku súkromných plynárenských spoločností. Zatiaľ čo časť zvýšenia vládnych výdavkov je pravdepodobne spôsobená prirodzenými tendenciami vlád k expanzii, ropný neočakávaný vývoj tieto čísla nepochybne nafúkol. Zamestnanosť vo verejnej správe sa v 70. rokoch zvýšila o viac ako štvrtinu vládne výdavky začali zvyšovať v roku 1959, zamestnanosť vo výrobe mierne vzrástla a potom dramaticky poklesla. Zamestnanosť vo výrobe bola 82% v

¹³ RUDD, David. An Empirical Analysis of Dutch Disease: Developing and Developed Countries. In *Honors Projects* [online] Illinois Wesleyan University, John Wesley Powell Student Research Conference, 13.04.1996, vol.62, p. 1, ISSN 2162-3309. Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/59211681.pdf>

¹⁴ Grančay, M. - Dudáš, T. - Grešš, M. 2014. Teórie medzinárodných hospodárskych vzťahov - vybrané teórie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. 153 s. ISBN 978-80-225-3921-0.

roku 1975.(Bresser-Pereira, 2008)

Kapitál a pracovná sila sa presúvajú na výrobu domáceho tovaru, s ktorým sa medzinárodne neobchoduje, aby sa uspokojil nárast domáceho dopytu. Oba tieto výborné faktory zmenšili produkciu v dnes už zaostávajúcom tradičnom exportnom sektore. Toto sa nazýva efekt pohybu zdrojov.¹⁵ V dôsledku toho dochádza k poklesu v sektore obchodovaného tovaru, ktorého výrobcovia by neboli schopní platiť vyššie ceny. Následkom toho títo výrobcovia znižujú svoju produkciu a uzatvárajú kontrakty na sektor obchodovaného tovaru.¹⁶ Namiesto toho, aby rozvíjajúci priemysel „okrádal“ zdroje z iných sektorov v ekonomike, mohol by pracovať so ukazovateľmi ako nezamestnanosť. To by minimalizovalo alebo možno úplne eliminovalo efekt presunu zdrojov.

1.6 Nástroje na potlačenie holandskej choroby

V súčasnej literatúre faktu zaberajúcej sa holandskej chorobou prevládala názor, že vysoký podiel a nárast ťažby nerastných surovín na celkový domáci produkt má negatívny dosah ako aj na štátny aparát a na fungovanie štátu ako celku. Štátny aparát zohráva významnú úlohu nie len počas figurovania holandskej choroby a svojimi účinnými nástrojmi vie ovplyvniť a spomaliť, po prípade aj zabrániť vzniku holandskej choroby.

1.6.1 Fiškálna politika

„Fiškálna politika je hlavným nástrojom na riešenie negatívnych dopadov holandskej choroby z nasledujúceho dôvodu: je to nástroj, ktorý umožňuje nárast bohatstva trvalého charakteru, ďalej môže obmedziť negatívny vplyv výdavkového efektu na ekonomiku a môže vyrovnať štátne výdavky a ich následné zníženie volatility.“¹⁷

Rozpočtový proces sa v 70. a 80. rokoch 20. storočia v Holandsku stal chaotickým. Dôvodom bol prudko zvýšený rozsah a zložitosť holandských verejných financií,

¹⁵ CORDEN, W. Max - NEARY, J. Peter. Booming Sector and De-Industrialization in a Small Open Economy. In *Economic Journal*, [online] Oxford, Oxford University Press, 01 December 1982, vol. 92, n. 368, p. 825-848, ISSN 0013-013. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/2232670?seq=1>

¹⁶ CAPÓ Javier et al. Dutch Disease in Tourism Economies: Evidence from the Balearics and the Canary. In *Islands in Journal of Sustainable Tourism*. Bangkok, Routledge, 2007, vol.26, n.4, p. 615-627, ISSN: 1466-4283. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036849400000079>

¹⁷ BRAHMBHATT, Milan - CANUTO, Otaviano- VOSTROKNUTOVA, Ekaterina. Dealing with Dutch Disease. In *Economic Premise* [online]. Washington D.C: World Bank. 01.06.2010, vol.1, n.16, p.5 ISSN: 1467-9701. Dostupné na: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/794871468161957086/dealing-with-dutch-disease>

neočakávané ekonomické výpadky a výrazné výkyvy príjmov zo zemného plynu.

Ako účinné riešenie sa ukázalo zavedenie rozpočtovania založeného na trendoch v roku 1994 so stropmi výdavkov na celé funkčné obdobie vlády a s jedným rozhodovacím momentom ročne. Je dôležité poznamenať, že pred objavením ložiska na severe Holandska nastávalo rýchle oživenie výroby a výdavkov, ktoré bolo stimulované znížením daňových sadzieb v roku 1955, čo napokon zhoršilo stav platobnej bilancie, vyčerpalo devízové rezervy, a tým ohrozilo dovoz surovín nevyhnutných pre ďalší hospodársky rast. Prioritou vlády preto bolo znížiť prehrievanie holandskej ekonomiky a zlepšiť stav platobnej bilancie. Neočakávané a rýchlo rastúce príjmy zo zemného plynu od roku 1970 zlepšili platobnú bilanciu, a preto sa mohli použiť aj na financovanie dodatočných vládnych výdavkov.

V 60. rokoch minulého storočia, štát stanovil reálne rozpočtové rezervy, ale príjmy a výdavky fondov sociálneho zabezpečenia sa ignorovali. Reálna rozpočtová rezerva sa vypočítala na základe očakávaného hospodárskeho rastu založeného na trendoch, pričom sa predpokladala nezmenená vnútorná politika a tarify. V zásade sa všetky zvýšenia výdavkov a zníženia daní museli financovať z tejto reálnej rezervy. Jedinou výnimkou bolo zvýšenie platov. Predpokladalo sa, že by sa mohlo financovať z dodatočného zvýšenia daní spôsobeného infláciou. Zvýšenie daní bolo často potrebné aj na pokrytie dodatočných výdavkov.

V priebehu neskorších rokov ekonomika stagnovala. Holandské náklady na prácu boli príliš vysoké, čo malo negatívny vplyv na konkurencieschopnosť holandského hospodárstva, a teda aj na hospodársky rast. Politické odporúčanie na zmiernenie nárastu miezd bolo znázornené v novom modeli, ktoré môžeme charakterizovať ako Keynesove výdavkové modely s dôrazom na dopytovú stranu ekonomiky. V novom modeli boli explicitne vyjadrené negatívne účinky vysokých mzdových sadzieb na vývoz, zisky, súkromné investície a hospodársky rast. Tento model odrážal aj všeobecnú zmenu ekonomických okolností: rýchly nárast dovozu a vývozu v 50. a 60. rokoch 20. storočia viedol k čoraz otvorenejším ekonomikám, v ktorých keynesiánske politiky stratili svoju účinnosť. V dôsledku týchto zmien v ekonomickom myslení a okolnostiach sa medzi holandskými ekonómami a politikmi stávali čoraz populárnejšími politiky na strane ponuky, ako napríklad umiernené mzdy.¹⁸

¹⁸ FRITS, Bos. The Dutch Fiscal Framework: History, Current Practice and the Role of the Central Planning Bureau. In *OECD Journal on Budgeting* [online]. Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2008, vol. 8, n.1, p.15–17. ISSN 1608-7143. Dostupné na: file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Temp/The_Dutch_fiscal_framework_History_current_practic.pdf

1.6.2 Monetárna politika a politika výmenných kurzov

Monetárna politika je forma hospodárskej politiky, ktoré sa zameriava na kontrolu množstva peňazí v obehu a taktiež úrokovej miery, ktorej cieľom je pôsobiť na najvýznamnejšie makroekonomické ukazovatele.¹⁹

Voľba správneho ťažiska v monetárnej politike je ešte dôležitejšie v ekonomikách, ktoré vyvážajú hlavne komodity. Ako veľmi účinné sa v praxi ukázalo použitie inflačného cieľovania. S týmto postupom je avšak potrebné postupovať opatrne, pretože pri príliš prísnom použití by totiž mohlo prísť k situácii, kde by cieľovania samo o sebe pri zvýšení cien komodít vyvolávalo tlak na apreciaciu domácej meny.

Podľa holandskej centrálnej banky mala holandská ekonomika menový problém: vysoký deficit verejných financií by zvýšil úrokové sadzby, a tým aj úroky platené vládou, výrobcami a spotrebiteľmi a zhoršil výmenný kurz, čo by ohrozilo hospodársky rast a verejné financie. Politické odporúčanie preto znelo znížiť deficit verejných financií. Napriek pravidlám štrukturálnej rozpočtovej politiky sa v 70. rokoch zaviedli rôzne opatrenia na zvýšenie výdavkov.

Monetaristi v daných časoch obhajovali stabilné politické pravidlá, ktoré znižujú variabilitu a neistotu súkromných rozhodovateľov. Tvrdili, že vláda najlepšie poslúži ekonomike tým, že posilní stabilitu a bude konať predvídateľne, a nie tým, že sa bude snažiť o starostlivo načasované zmeny v politických opatreniach. Na začiatku 60. rokov sa implementovali kvantitatívne úverového hlásenia. Podľa týchto hlásení celkový nárast bankových úverov, bez ohľadu na jeho sektorovú distribúciu, museli byť limitované. Taktiež, na začiatku 60. rokov sa podmienky na peňažnom trhu začali meniť. Endogénny nárast bankoviek v obehu spôsobil sprísnenie podmienok, čo zvýšilo priblíženie holandskej banky k trhu. Tento vývoj viedol k zníženiu hotovostných rezerv a zrušeniu používania pokladničných poukázok na absorbovanie likvidity. A nakoniec deficit peňažného trhu priviedol banky do väčšej blízkosti centrálnej banky, pričom oficiálne sadzby začali fungovať ako minimálna hodnota. Centrálna banka reagovala devízovými intervenciami na kontrolu podmienok na peňažnom trhu, a to priamymi transakciami, ako aj uskutočňovaním menových swapov. V 70. rokoch rozšírila holandská banka svoj arzenál nástrojov zavedením systému kvót, ktorý dal bankám možnosť v priemere za trojmesačné obdobie diskontovať papier alebo využiť zálohy až do určitého maxima („kontingent“). Tento nástroj sa spolu s

¹⁹ LISÝ, Ján et al. *Ekonomía*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2016. s 521. ISBN 978-80-7552-275-7.

oficiálnymi sadzbami a špeciálnymi preddavkami stal základným súborom nástrojov peňažného trhu. Centrálna banka navyše často využívala menové swapy na krátkodobé a dolad'ovacie účely.²⁰

1.7 Inštitucionálne nástroje

V Holandsku, po objavení ložiska na severe krajiny, *Nederlandse Aardolie Maatschappij*, spoločný podnik Shell a Exxon a štátnych baní na prieskum a ťažbu ropy a zemného plynu v Holandsku, oznámil, že chce najprv rokovať s vládou o koncesii na ťažbu, čo vláda prijala. Spoločnosť NAM vyrába zemný plyn v Groningen od roku 1963. Podľa platného režimu by spoločnosť NAM bola nútená predávať vyťažený plyn štátnej plynárenskej spoločnosti. Pokiaľ ide o rozdelenie prevádzkových výsledkov v rámci partnerstva, 10 % by sa vyplácalo priamo štátu a 40 % prostredníctvom štátnych baní.

Tri roky po objavení veľkého plynového poľa v Groningene v roku 1959, stanovil minister hospodárstva Jan de Pous hlavné zásady holandskej politiky v oblasti plynu v dokumente *Nota inzake het aardgas* (Poznámka k zemnému plynu). V snahe dosiahnuť čo najvyššie príjmy pre štát a držiteľa koncesie, spoločnosť NAM, minister Jan de Pous zaviedol princíp "trhovej hodnoty" ako základ, na ktorom by sa mal plyn vyrábať. Cena plynu bola naviazaná na cenu alternatívnych palív, ktoré by s najväčšou pravdepodobnosťou nahradili rôzne typy spotrebiteľov. V *Nota de Pous* sa uvádza, že ťažbu a marketing zásob plynu by mali vykonávať súkromní držiteľia koncesii, spoločnosti Shell a Exxon, aby krajina mohla využívať ich znalosti, skúsenosti a finančné zdroje. V roku 1963 sa holandská vláda a obe spoločnosti dohodli na štruktúre, ktorá tieto zásady účinne zjednotila.²¹

²⁰ HILBERS, Paul et al., Financial Sector Reform and Monetary Policy in the Netherlands: working paper [online]. Washington D.C., International Monetary Fund, 01.02.1998, vol. 19, n. 98. p. 15-29. ISSN: 1018-5941. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/Financial-Sector-Reform-and-Monetary-Policy-in-the-Netherlands-2511>

²¹ CORRELJÉ, Aad - VAN DER LINDE, Coby - WESTERWOUTD, Theo. Natural Gas in the Netherland. Haag: Oranje-Nassau Groep, 2003. p.34.ISBN 90-5031-084-2

1.8 Ropné šoky

V Európskom spoločenstve Holandsko zaujalo výraznejší pro-izraelský postoj ako ostatné členské štáty, a to až do takej miery, že sa Haag na istý čas ocitol v izolácii. Táto politická a vojenská podpora Izraela sa následne stala dôvodom ropného embarga uvaleného na Holandsko. Možno poukázať na tradičné holandské puto s Izraelom. Hoci sa tento "osobitný vzťah" v predchádzajúcich rokoch trochu oslabil, tieto vzťahy nepochybne zohrali úlohu pri dodávkach zbraní. Jamani, saudský minister zodpovedný za ropné záležitosti, vyhlásil, že to bol hlavný motív embarga.

Arabskí producenti ropy mali v úmysle ublížiť sektore, v ktorom Holandsko zaujímalo dôležité postavenie. Bol to domovský prístav dôležitej spoločnosti Shell, jednej z najväčších ropných nadnárodných spoločností. Okrem toho, Rotterdam bol kľúčovým bodom v celom okruhu spracovania a distribúcie ropy v západnej Európe. V decembri sa dodávky ropy do Rotterdamu znížili drasticky za veľmi krátky čas. Za týchto okolností prijal kabinet drastické opatrenia - zavedenie prídlového systému a zákona o povolení. V rámci Európskeho Spoločenstva, Veľká Británia a ani Francúzsko nepodporilo ekonomicky a politicky Holandsko. Britská vláda sa tiež snažila prinútiť ropné spoločnosti, aby nechali Holandsko sa starať samé o seba.²²

Ropné šoky spôsobili obrovské problémy nielen v zahraničnej politike, ale aj v oblasti vnútorných a sociálno-ekonomických záležitostí. Cestná doprava a cestná preprava, dôležité pre holandské hospodárstvo, boli takmer úplne nezávislé od ropy. To isté platilo pre lodnú a leteckú dopravu, rybársky priemysel a skleníkové záhradníctvo. Koncom roka 1973 boli oznámené rôzne opatrenia na stimuláciu hospodárstva a zlepšenie situácie v oblasti zamestnanosti prostredníctvom zvýšených vládnych výdavkov. Vyššie ceny ropy mali mať pre holandskú ekonomiku závažné dôsledky, hoci Holandsko nezasiahli viac ako iné krajiny dovážajúce ropu. Okrem toho malo Holandsko ďalšiu výhodu, že ceny zemného plynu mohli byť aspoň krátkodobo naviazané na cenu ropy. Následne sa teda veci vyvíjali relatívne dobre. (Duco Hellema a kol. 2004)

Inflácia v roku 1973 dosahovala 8,02%, na porovnanie, v roku 1971 bola inflácia 7,48%.²³ Avšak, v roku 1975 dosahovala 10,22% čo je najväčšie percento celkového

²² HELLEMA, Duco - CEES, Wiebes - WITTE, Toby. The Netherlands and the Oil Crisis: Business as Usual. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. p. 90. ISBN 905356 485 3

²³ MACROTRENDS. Netherlands Inflation Rate 1960-2021. [online] In *Macrotrends Data* [cit. 2021-01-12]. Dostupné na: <https://www.macrotrends.net/countries/NLD/netherlands/inflation-rate-cpi>

zvýšenia cien v novodobej ekonomike Holandska.²⁴ Od novembra 1973 holandská vláda na tri mesiace zakázala používanie súkromných motorových vozidiel v nedeľu, aby obmedzila spotrebu ropy počas energetickej krízy Opecu.²⁵

V roku 1979 OPEC opäť zvýšil ceny ropy, čo spôsobilo ich strojnásobenie. Príčinou bol Iránsko-Iracký otvorený konflikt. V predvečer ropnej krízy v roku 1973 stál barel ropy len 3 doláre. Vlády západných krajín sa rozhodli stimulovať ekonomiku, aby obmedzili hospodárske škody. Do ekonomiky sa napumpovali miliardy dolárov a vo verejnom sektore sa vytvorili milióny pracovných miest. Vládne výdavky vzrástli zo 49 % na 66 %.²⁶ Pre vlády bolo atraktívne požičovať si peniaze, pretože úroková miera zaostávala za infláciou, takže mohli získať peniaze zadarmo. V Holandsku sa k moci dostal Ruud Lubbers a začal uplatňovať úsporné opatrenia.

²⁴ MACROTRENDS. Netherlands Inflation Rate 1960-2021. [online] In *Macrotrends* [cit. 2021-01-12] . Dostupné na: <https://www.macrotrends.net/countries/NLD/netherlands/inflation-rate-cpi>

²⁵ NORTON-TAYLOR Richard. Netherlands introduces car-free Sundays - archive, 1973. [online]. In *The Guardian*. 04.10.2020 [cit.2021-01-14] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/from-the-archive-blog/2020/nov/04/netherlands-introduces-car-free-sundays-archive-1973>

²⁶ HELLEMA, Duco. Netherlands and the Oil Crisis. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. ISBN: 9789053564851

2 Ciele a metodológia

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je objasniť postavenie Holandského kráľovstva vo svetovom hospodárstve, ujasniť definíciu, priebeh a riešenia holandskej choroby v druhej polovici 20. storočia. Takisto, cieľom bakalárskej práce je identifikácia prípadných príznakov novej holandskej choroby v súčasnom hospodárstve a zistiť či ešte Holandsko je stále poznačené daným fenoménom. Dôraz sa aj kladie aj na identifikáciu výziev, nebezpečenstiev a prognóz v budúcom vývoji a pôsobení ekonomiky Holandska. Pri písaní bakalárskej práce sme využívali pramene z viacerých overených zdrojov a z knižných prameňov. Avšak využívame zdroje predovšetkým z elektronických zdrojov ako Holandský štatistický úrad, iné svetové štatistické stránky, ale aj z vedeckých publikačných článkov na internete.

V práci sme využívali všeobecné metódy na naplnenie určených cieľov. V prvej kapitole, zameranej na historický vývoj v druhej polovici 20. storočia, sú analyzované mikroekonomické a makroekonomické ukazovatele v sledovanom období, ich vývoj a následná formulácia. Prvá kapitola má oboznámiť čitateľa so stručnou charakteristikou krajiny, jej krátkym historickým vývojom a taktiež na oboznámenia postavenia ekonomiky v danom časovom úseku, taktiež výzvam, ktorým čelila a im zodpovedajúcim riešeniam.

V tretej kapitole, Súčasný ekonomický stav 21. storočia, využívame metódy analýzy ekonomických ukazovateľov, komparácie a štatistické tendencie s grafickým znázornením. Z týchto metód zovšeobecňujeme názory a vyvádzame závery, ktoré využívame v poslednej kapitole. Pri nových príznakoch novej holandskej choroby analyzujeme detailne ich pôvod s využitím komparačných metód. Taktiež analyzujeme ekonomické ukazovatele, ktoré v historickom vývoji určovali základné príznaky holandskej choroby a ich relevantnosť v 21. storočí.

V poslednej kapitole, Riziká a hrozby v nasledujúcom období, vychádzame z analýzy v predchádzajúcej kapitole, analyzujeme hrozby, ktoré by mohli nastrbiť základ zdravého holandského hospodárstva. Taktiež analyzujeme mikroekonomické ukazovatele s grafickým znázornením.

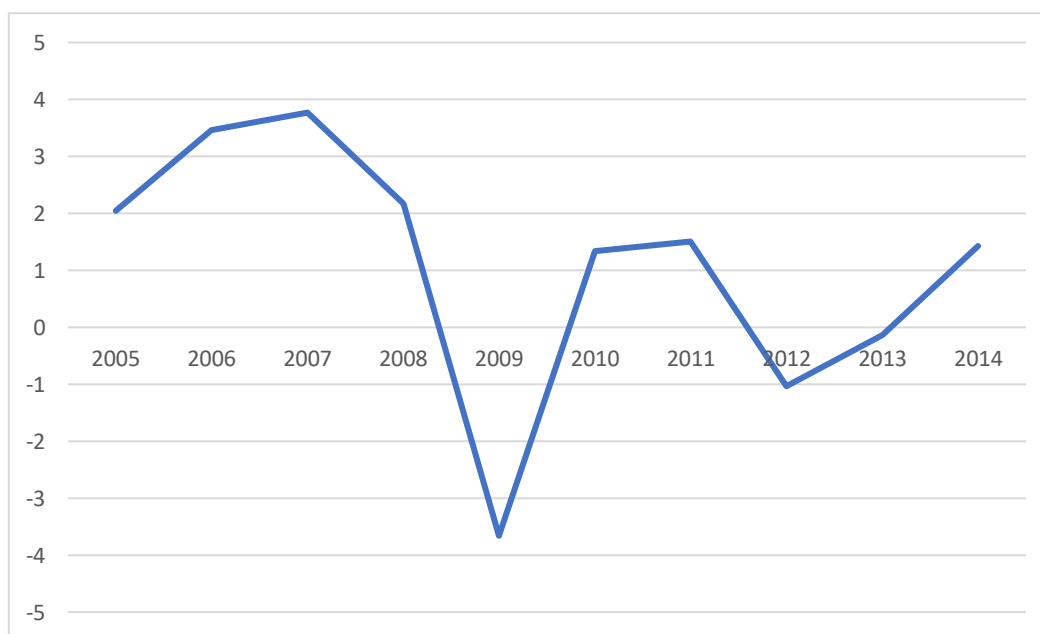
3 Súčasný ekonomický stav v 21. storočí

Holandsko môžeme zaradiť medzi hospodársky najvyspelejšie krajiny v Európe. V rámci Európskej únie je Holandsko deviatou najvýkonnejším členským štátom a 6. najväčší exportér a importér tovarov na svete. V rámci EÚ je druhým najväčším importérom, keď ho situácia ohľadne Brexitu posunula o pozíciu vyššie.

3.1 Finančná kríza

Keď v roku 2008 v Európe vypukla globálna finančná kríza, holandská ekonomika bola v relatívne priaznivo ekonomickom stave.

Graf 3 Rast HDP v Holandsku, 2005-2014, v %

Prameň: Vlastné spracovanie podľa World Bank, GDP (current US\$) - Netherlands [online]. In World Bank Data [cit. 2021-02-16]. Dostupné na:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=NL>

V druhom štvrtroku 2008 sa rast HDP zastavil a v roku 2009 sa miera rastu reálneho HDP znížila na -3,7 %. V rokoch 2010, 2011 bol hospodársky rast opäť kladný, ale oveľa pomalší ako pred recesiou. V roku 2012 sa Európa dostala do dvojitej recesie a miera rastu reálneho

HDP v Holandsku bola záporná -1,2 % v roku 2012 a -0,13 % v roku 2013.²⁷

Hrubý dlh verejnej správy v období finančnej krízy prekročil hranicu 60 %, ktorá bola normou v predchádzajúcom období, resp. od roku 1994 do roku 2009. Hrubý vládny dlh sa zvýšil z roku 2010 na rok 2013 takmer o 10 percent, resp. dosahoval úroveň 67,7% v roku 2013.²⁸ Na obnovu verejných financií vláda plánovala od roku 2011 znížiť deficit verejných financií aspoň o 0,5 % HDP ročne. Ďalšími prvkami tzv. balíka udržateľnosti, ktoré boli navrhnuté na zníženie nákladov v sume 5 miliárd EUR v dlhodobom horizonte, bolo zvýšenie zákonného veku odchodu do dôchodku zo 65 na 67 rokov a reforma rozpočtu zdravotníctva. Ako hlavná súčasť tohto stimulačného balíka bol zavedený program pre nezamestnaných na čiastočný úväzok a uskutočnili sa niektoré menšie investície na uľahčenie k školeniam a zlepšenie mobility v oblasti zamestnanosti s cieľom pomôcť práceschopnému obyvateľstvu rýchlo sa zamestnať a predchádzať nezamestnanosti mladých ľudí. Holandská centrálna banka musela v októbri 2008 zachraňovať dve najväčšie banky v krajine. Fortis a ABN Amro, ktoré mali 40 % podiel na trhu v sektore malých podnikov, sa dostali do problémov v dôsledku bankovej krízy v USA. Hoci sa plánovala privatizácia ABN AMRO v strednodobom horizonte, záchranné opatrenia zhoršili rozpočtový deficit Holandska, v dôsledku čoho holandský rozpočtový deficit prekročil ciele EÚ.²⁹

Z iných ekonomických ukazovateľov, k najvýraznejšiemu nárastu nezamestnanosti nastalo medzi mladým obyvateľstvom. V roku 2013 bola miera nezamestnanosti mladých ľudí v Holandsku 8,8 %³⁰, čo je jedna z najnižších mier v EÚ, priemer EÚ-28 je 18,2 %³¹ Miera zamestnanosti v Holandsku zároveň zostala vyššia ako priemer EÚ.

²⁷ WORLD BANK. GDP (current US\$) - Netherlands [online]. In *the World Bank Data*, 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=NL>

²⁸ COUNTRYECONOMY. Netherlands National Debt [online]. In *Countryeconomy Data*. [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/national-debt/netherlands>

²⁹ VAN GERVEN, Minna. *Beyond the Dutch Miracle? Challenges to European Welfare Systems, Challenges to and Responses of the Dutch Welfare System*. Helsinki, Springer International Publishing, 2016. p. 13. ISBN: 978-3-319-07679-9

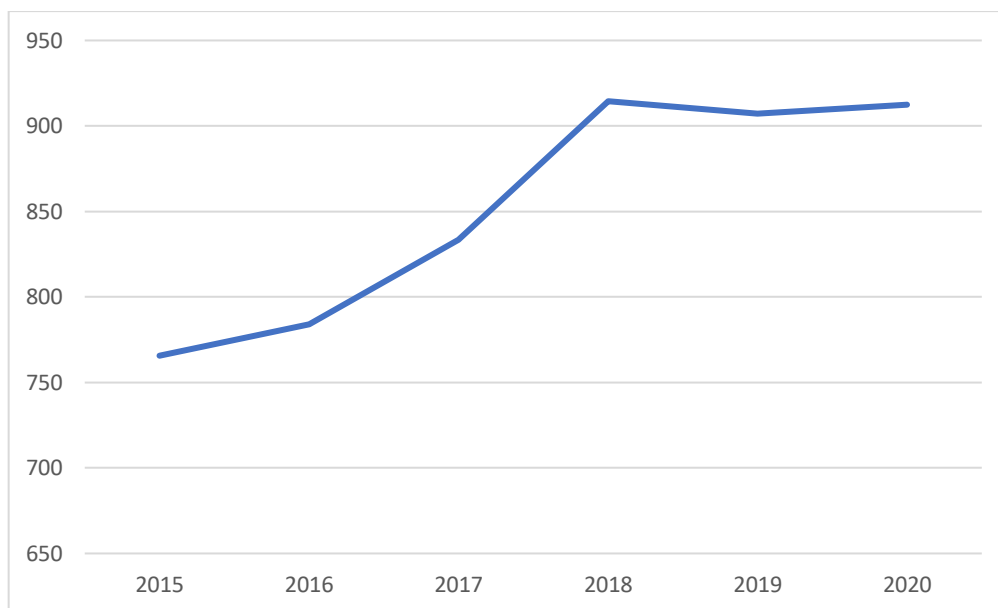
³⁰ STATISTA. Netherlands: Unemployment rate from 1999 to 2020 [online]. In *Statista Data*. 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/263703/unemployment-rate-in-the-netherlands/>

³¹ EUROSTAT. Total unemployment rate [online]. In *Eurostat Data*, 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>

3.2 Ekonomický stav posledných rokov

Podľa štatistík Svetovej banky, v roku 2019 sa Holandsko umiestnilo na 19. mieste so svojim nominálnym HDP, ktorý bol vo výške 909.07 miliárd USD. Taktiež, v roku 2019 HDP na hlavu predstavovalo 55 690 USD.³²

Graf 4 Vývoj HDP v Holandsku 2015-2020, v mld. USD

Prameň: vlastné spracovanie podľa CountryEconomy, Netherlands GDP, *Gross Domestic Product* [online] In CountryEconomy Data. 2021. [cit. 14-02-2021]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/gdp/netherlands>

V roku 2020 poľnohospodárstvo zamestnávalo 1.985 % pracovnej sily, sektor služieb v roku 2020 zamestnával 16% zamestnanosť práceschopného obyvateľstva, avšak sektor služieb zamestnával najviac, resp. 82% práceschopného obyvateľstva.³³ Avšak, v historickom vývoji, počas obdobia významnej ťažby zemného plynu zamestnanosť v priemyselnom sektore bola ťažiskom zamestnanosti v Holandsku. Zamestnanosť a podiel na HDP poľnohospodárstva a priemyslu má výrazne klesavú tendenciu. Najväčší podiel na HDP má sektor služieb.

Holandské ministerstvo hospodárstva a klímy rozhodlo, že v plynárenskom roku (október 2020 - september 2021) zníži ťažbu plynu z ložiska Groningen na maximálne 8,1

³² TRADING ECONOMICS. Netherlands GDP per capita [online]. In *Trading Economics* [cit.2021-01-12]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/netherlands/gdp-per-capita>

³³ STATISTA. Netherlands: Distribution of the workforce across economic sectors from 2010 to 2020 [online] In *Statista data*, 2021 [cit.2021-01-12]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/276716/distribution-of-the-workforce-across-economic-sectors-in-the-netherlands/>

miliardy m³. Ťažba zemného plynu by od jari 2022 mala dosiahnuť nulu. Po roku 2022 sa pole bude využívať ako rezerva počas extrémne chladnej situácii.³⁴ Z tohto faktu môžeme vyvodiť záver, že Groningen, ktorá bola významnou ekonomickou oblasťou v minulosti, dnes nie je výrazne dôležitým ekonomickým prvkom.

Dlh verejných financií v roku 2020 stúpol na o takmer štyri percentá na úroveň 54,5% k HDP.³⁵ Následkom krízy spôsobenej ochorením COVID-19 sa zadlženosť krajiny pravdepodobne zvýši, keďže vláda zriadila balík mnohých ekonomických opatrení, ktorý bude stáť až niekoľko desiatok miliárd EUR. V najkritickejšom scenári, holandská vláda očakáva, že štátny dlh sa môže vyšplhať až na 73,6% HDP na konci roku 2021.³⁶

Holandsko je jedna z krajín Európy s najvyšším percentom súkromného dlhu. Podľa Statista, súkromný dlh dosahoval 241,6% ako podiel vypočítaný na HDP.³⁷ Holandský štatistický úrad vysoký súkromný dlh v krajine odôvodňuje väčším počtom novo predĺžených ako splatených hypoték na bývanie, ktoré sú v súčasnosti poskytované bankami. Takisto, dlhy študentských pôžičiek v poslednom období vzrástli, avšak iné dlhy ako hypotéky vrátane spotrebných úverov poklesli.³⁸

Holandská ekonomika je výrazne exportne orientovaná. Až dve tretiny výrobkov, ktoré vstupujú na územie Holandska, sú určené na reexport alebo tranzit. Hlavnými tranzitnými uzlami sú letisko Schiphol v Amsterdame a prístav v Rotterdame. Touto aktivitou ich národná ekonomika vo veľkom profituje. Holandsko je nezlučiteľné aj s tzv. Rotterdamským efektom. Rotterdamský efekt vysvetľuje zahraničné obchodné transakcie, ktoré sú zaznamenané štatistikami EÚ najprv ako dovoz z krajiny mimo EÚ do členského štátu EÚ, v ktorom tovar prekročil hranice EÚ a bol presunutý do voľného obehu. Tento štatistický záznam je súčasťou systému Extrastat. Ďalší pohyb tovaru z tohto členského štátu EÚ do iného členského štátu EÚ, ktorý je konečnou skutočnou krajinou dovozu, je následne zaznamenaný ako vývoz a dovoz medzi danými dvoma členskými štátmi EÚ v rámci

³⁴ ENERDATA. The Netherlands cuts Groningen gas production for 2020-2021 [online]. In *Enerdata Publication*, 2020 [cit.2021-02-17]. Dostupné na: <https://www.enerdata.net/publications/daily-energy-news/netherlands-cuts-groningen-gas-production-2020-2021.html>

³⁵ COUNTRYECONOMY. Netherlands National Debt [online]. In *Countryeconomy data* [cit.2021-02-17]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/national-debt/netherlands>

³⁶ Ministerstvo zahraničných vecí: Základné ekonomické informácie. [online] [cit. 2021-03-22]. Dostupné na: [https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A99472DD3013FB3FC125783A00583A85_SK/\\$File/EIT_Holandsko_Nov2014.pdf](https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A99472DD3013FB3FC125783A00583A85_SK/$File/EIT_Holandsko_Nov2014.pdf)

³⁷ STATISTA. Private sector debt in the Netherlands as a percentage of GDP from 2006 to 2018 [online]. In *Statista Data*, 2021 [cit. 2021-02-17]. <https://www.statista.com/statistics/578534/private-sector-debt-in-the-netherlands-as-a-percentage-of-gdp/>

³⁸ STATISTICS NETHERLANDS. Household debt slightly up [online]. In *Statistics Netherlands Publication*, 25.09. 2017 [cit. 2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2017/38/household-debt-slightly-up>

Intrastatu. "Rotterdamský efekt" existuje aj v prípade vývozu zo spoločenstva, avšak v menšej miere. Vedie k nadhodnoteniu objemu vývozu a dovozu u členských štátov EU, ktoré sú tomuto javu vystavené.³⁹

Tabuľka 1 Vývoj makroekonomických ukazovateľov 2015 - 2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HDP v mld. USD	765,26	783,53	833,87	914,04	907	912,46
Rast HDP v %	1,96	2,19	2,99	2,36	1,67	-3,7
Export tovarov a služieb v % z HDP	82,66	79,53	83,4	84,68	83,33	78,88

Prameň: vlastné spracovanie podľa OECD. Selected Indicators for Netherlands [online]. In OECD Data. 2021. [cit.2021-03-12]. Dostupné na: <https://data.oecd.org/netherlands.htm>

Súvisiaci fakt s analýzou ekonomiky Holandska je ich kvalita podnikateľského prostredia. V niektorých situáciách je krajina porovnávaná k praktikám tzv. daňových rajov vďaka ich atraktivite daňového prostredia pre zahraničné spoločnosti. Z dostupnej štúdie spoločnosti SEO vieme zistiť, že Holandsko z pôsobenia približne 12 000 špeciálnych finančných inštitúcií získava viac než 11 mld. eur ročne.⁴⁰ Podľa holandskej stránky *Invest in Holland*, Holandsko zaraďujeme ako najkonkurencieschopnejšiu ekonomiku v Európe a ako štvrtú na svete podľa Svetového ekonomického fóra, štvrtú najkonkurencieschopnejšiu krajinu do roku 2020 a piatu v roku 2020 Global Innovations Index.⁴¹ Odôvodňované je to strategickou polohou krajiny v Európe, kvalitnou infraštruktúrou v rámci krajiny a na druhej strane inováciami, digitalizáciou a udržateľnosťou, ktorá má významný charakter v digitálnej epoche. Všetky tieto faktory podporuje vláda so strategickými úmyslami. Otvorenosť ich ekonomiky k tomuto faktoru len úspešne prispieva.

³⁹ ROJÍČEK MAREK, Globalizace produkce a obchodu a její makroekonomické implikace. In *centrum vyskumu konkurenční schopnosti české ekonomiky* [online]. Brno, Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita. Prosinec 2010, ročník 5, č. 18, s.21, ISSN 1801-4496. Dostupné na: <https://is.muni.cz/do/econ/soubory/oddeleni/centrum/papers/18Rojicek.pdf>

⁴⁰ Export Slovensko: ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE. [online]. [cit. 20.02.2021]. Dostupné na: https://export.slovensko.sk/wp-content/uploads/2015/03/Holandsko-Ekonomick%C3%A9-inform%C3%A1cie-o-terit%C3%B3riu_November-2014.pdf

⁴¹ INVEST IN HOLLAND. The Dutch Economy Embraces Innovation, Digitalization and Sustainability [online]. In *Invest in Holland* [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <https://investinholland.com/why-invest/economic-overview/>

3.3 Novodobé trendy oplývajúce ekonomikou Holandska

Ako každú ekonomiku na svete, tak aj holandskú ekonomiku ovplyvňujú viaceré významné faktory, ktoré môžu priamo aj nepriamo pôsobiť na mikroekonomické aj makroekonomické ukazovatele. V poslednom období, trvajúcich pár rokov, ekonomiku danej krajiny ovplyvnilo a bude aj naďalej oplývať viacerými významnými externými faktormi. Dopady týchto trendov budú pozorovateľné aj po dlhú dobu a taktiež môžu zohrávať neoddeliteľnú súčasť každodenného života alebo taktiež budú súčasťou vývoja a pozorovanie vedcov.

3.3.1 *Brexit*

Ako dôsledok britského referenda z 2016, Veľká Británia oficiálne vystúpila z Európskej únie 30.01.2020 po takmer 50-ročnom pôsobení. Táto skutočnosť predstavuje významnú stratu pre všetky členské štáty EÚ, a to najmä na ekonomickú, politickú, sociálnu stránku. Podľa britského štatistického úradu Holandsko sa umiestnilo v roku 2020 na štvrtom mieste v rámci ich obchodných partnerov. Spojené Kráľovstvo vyviezlo v prvej polovici roku 2020 do Holandska viac ropy ako do ktorejkoľvek inej krajiny s 37,3% všetkej ropy zo Spojeného kráľovstva v 1. štvrtroku 2020 a 38,8% v 2. štvrtroku 2020.⁴² Dôležitým faktom je surová ropa, ktorá sa tiež vyváža z Holandska do rafinérií v iných krajinách EÚ prostredníctvom potrubných vedení z prístavu Rotterdam. Z čoho sa dá analogicky vysvetliť, že aj geologická poloha Holandska odohráva významnú úlohu v obchodných vzťahoch medzi krajinami. Taktiež aj pre Holandsko, Veľká Británia je významným exportným aj importným hráčom už dlhú dobu.

V roku 2016 Holandský úrad pre analýzu hospodárskej politiky analyzoval možné budúce dopady Brexitu na ekonomiku Holandska. Dospel k záveru, že pokles zaznamenaný v importe a v exporte so Spojeným kráľovstvom by v roku 2030 stál holandskú ekonomiku okolo 1,2% jeho hrubého domáceho produktu, čo predstavuje približne 10 miliárd EUR. Takisto upozorňujú na fakt, že menej vzájomného obchodu môže tiež vyvolať menej inovácií, čo by spôsobilo stratu v HDP o 10 miliárd eur.⁴³

⁴² OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. UK trading partners and trade relationships: 02.12.2020 [online]. In *Office for national statistics* [cit. 2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/articles/uktradingpartnersananalysisoftraderelationships/2020>

⁴³ BOLLEN, J.C - MEIJERINK, G.W. Rojas.- ROMAGOSA, H.A. Brexit Costs for the Netherlands Arise from Reduced Trade. In CPB Policy Brief [online], Haag, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy

Dohoda nadobudla platnosť a nové pravidlá vstúpili do platnosti 1. januára 2021. V súčasnosti nie je presne známe, ako to ovplyvní Holandsko a jeho ekonomiku, ale už teraz je zrejmé, že v mnohých oblastiach sa veľa zmení. Na hraniciach so Spojeným kráľovstvom bude viac kontrol a viac administratívnej byrokracie, napríklad v prístavoch Rotterdam, Holland Hook a Ijmuiden. Holandskí rybári môžu v britských vodách v nasledujúcich 5 rokoch uloviť asi o 25% menej rýb, po ktorých sa uskutočnia nové rozhovory o rybolove. Presný dosah dohody na holandské hospodárstvo sa vyjasní v nasledujúcich rokoch. Európska rada na svojom zasadnutí 17.-21. júla 2020 požiadala o návrh na vytvorenie rezervy na prispôsobenie Brexitu s cieľom odškodniť členské štáty a odvetvia, ktoré by Brexit zasiahol najviac. Európska komisia zverejnila 25. decembra 2020 návrh rezervy na úpravu Brexitu, o ktorom sa bude rokovať v roku 2021. Podľa tohto návrhu môže Holandsko požadovať z rezervy na úpravu Brexitu asi 750 miliónov EUR.⁴⁴

Najviac postihnutou skupinou budú strojov, chemických výrobkov a potravín, pretože veľa títo exportéri najviac obchodujú s Veľkou Britániou. Európska únia a Spojené kráľovstvo sa „rozišli“ s platnou obchodnou dohodou, pre holandskú ekonomiku to predstavuje stratu vo výške 4,5 miliardy eur.⁴⁴

Holandské verejné financie môžu byť postihnuté dvoma spôsobmi. Za prvé, ak Brexit spôsobí menej obchodu medzi danými dvoma krajinami, pre holandskú štátnu pokladnicu to znamená úbytok jej príjmov. Za druhé, Agentúry vykonávajúce vládnu politiku, ako sú colná správa a Holandský úrad pre bezpečnosť potravín a spotrebných výrobkov, budú musieť znášať vyššie náklady. Tieto úrady budú potrebovať viac personálu, pretože budú musieť vykonať viac kontrol tovaru vstupujúceho do krajiny po Brexite.⁴⁵

Analysis, 09.06.2016, vol.110, n.3, p.3 [cit. 2021-02-24] ISSN: 978-90-5833-7337 Dostupné na: <https://www.cpb.nl/en/publication/brexit-costs-for-the-netherlands-arise-from-reduced-trade>

⁴⁴ NL TIMES. ABN Amro: Soft Brexit to cost NL €4.5 billion; Hard Brexit hit equals €17.5 billion [online]. In *NLTimes.nl* [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://nltimes.nl/2020/11/19/abn-amro-soft-brexit-cost-nl-eu45-billion-hard-brexit-hit-equals-eu175-billion>

⁴⁵ GOVERNMENT OF THE NETHERLANDS. Impact of Brexit on Dutch finances. [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.government.nl/topics/brexit/impact-on-the-netherlands-finances>

3.3.2 COVID-19

Nepochybne, celosvetová kríza vyvolaná ochorením COVID-19 sa podpíše v nasledujúcich rokoch aj na vývoji holandskej ekonomiky. Pandémia a práve opatrenia na jej potlačenie mali výrazné dôsledky hlavne pre hospodárstvo. Vývoj holandskej ekonomiky v roku 2020 bol značne poznamenaný zníženou ekonomickou aktivitou, ktorá po minulé roky mala práve rastúcu tendenciu.

Podľa odhadu vykonaného Holandským štatistickým úradom v 2. štvrťroku 2020 sa HDP znížil o 8,5 percenta, v 3. štvrťroku 2020 sa čiastočne zotavil so 7,8-percentným rastom. Pokles o 0,1% v 4. štvrťroku bol spôsobený najmä zníženou spotrebou domácností. Zvýšené investície tlmili hospodársky pokles.⁴⁶ Napriek významnej podpore zo strán politických predstaviteľov sa očakáva namáhavé a neúplné oživenie HDP. Takáto obnova je zapríčinená z dlhodobejších dôsledkov pandémie a dopadu zmien na menej výhodné obchodné vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. Predpokladá sa, že tento rok klesne ročný reálny HDP o zhruba 5,25% pred čiastočným oživením okolo 2,25% v roku 2021 a 2% v roku 2022.⁴⁸ V dôsledku toho sa očakáva, že reálny HDP na konci zostane pod predkrízovou úrovňou prognózovaného obdobia.

V rámci komoditnej štruktúry, čo sa týka nerastných surovín, v novembri 2020 klesol celkový predaj motorových palív o 19% oproti novembru 2019. Tržby z nafty sa medziročne znížili o 4 a 5 percent. Sektor služieb, resp. hotely a reštaurácie boli postihnuté krízou najviac, keďže množstvo obmedzení práve zakazovalo priamy kontakt s ľuďmi. V minulom roku sa sektor ubytovacích a stravovacích služieb v porovnaní s rokom 2019 znížil o 33,9 percenta. Reštaurácie mohli len donášať jedlo, v interiery a na terasách bolo zakázané konzumovať. Táto skutočnosť nie je určite príjemná pre holandskú ekonomiku, keďže v roku 2017 dosiahli čisté tržby v sektore ubytovania a stravovania 26 213 miliónov eur. (Statistics Netherlands)

Rozhodne, Holandsko je známe svojím exportom kvetín, hlavne tulipánov. V marci 2020 sa hodnota vývozu záhradníckych výrobkov, ako sú kvety, rastliny, cibule medziročne znížila o 22 percent. Export rezaných kvetov klesol o 26 percent. Najväčší pokles bol zaznamenaný v záhradníckom exporte do Talianska, až 61%. V roku 2018 spoločnosti v záhradníckom reťazci prispeli do holandskej ekonomiky 21,1 miliardami eur, čo predstavuje

⁴⁶ STATISTICS NETHERLANDS. Economic impact of COVID-19 [online]. In *Statistics Netherlands* [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/dossier/coronavirus-crisis-cbs-figures/economic-impact-of-covid-19>

2,7 percenta z holandského HDP.⁴⁷

Holandská ekonomika by mala v roku 2020 poklesla o 3,7 %.⁴⁸ Na budúci rok sa očakáva rast o 2,8 % a taktiež holandská vláda očakáva, že dlh krajiny vzrastie do konca roka v dôsledku pandémie nového koronavírusu nad 57 % hrubého domáceho produktu HDP.⁴⁹ Priblíži sa tak k hranici, ktorá je podľa maastrichtských kritérií považovaná za maximum pre štátny dlh.

⁴⁷ STATISTICS NETHERLANDS. Flower exports down by over one-quarter in March. [online]. In *Statistics Netherlands*. 09.05.2020 [cit. 2021-03-06]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2020/19/flower-exports-down-by-over-one-quarter-in-march>

⁴⁸ COUNTRYECONOMY. Netherlands GDP - Gross Domestic Product [online]. In *Countryeconomy Data*. [cit. 2021-03-14]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/gdp/netherlands>

⁴⁹ TASR. Pandémia koronavírusu zvýši tohtoročný dlh Holandska nad 57 % HDP [online]. [cit. 2021-03-14] Dostupné na: <https://www.teraz.sk/ekonomika/pandemia-noveho-koronavirusu-zvysi/511153-clanok.html>

4 Riziká a hrozby v nasledujúcom období

V predošlých kapitolách sme analyzovali vymedzenia a základné ukazovatele ekonomiky Holandského kráľovstva. Holandsko, nepochybne jedna z najsilnejších a najvýkonnejších ekonomík v Európe, prekonala v minulom storočí Holandskú chorobu a po desaťročiach si málokto spája túto krajinu s menom tohto fenoménu. V súčasnom svete ekonomika Holandska je veľmi silná, ale môže stále naraziť aj na akékoľvek nevítané prekážky a výzvy, ktoré môžu spomaľovať svoju ekonomiku, alebo ohroziť prosperitu holandského hospodárstva.

4.1 Demografické zmeny a starnutie obyvateľstva

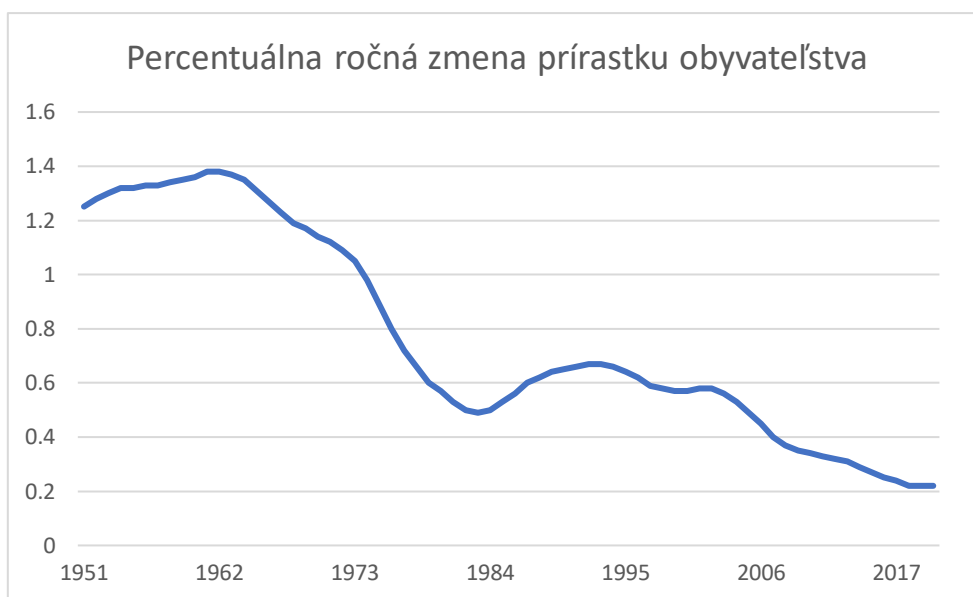
Starnutie obyvateľstva sa stáva celosvetovým fenoménom. Počet obyvateľov v krajine síce rastie, ale od 60. rokov 20. storočia miera rastu obyvateľstva klesá. Zatiaľ čo v roku 1950 bol menej ako jeden z troch dospelých ľudí starší ako 50 rokov, očakáva sa, že o päť rokov sa tento počet zvýši na polovicu všetkých dospelých. V roku 2019 bolo 6,9 milióna obyvateľov z 13,7 milióna dospelých starších ako 50 rokov. V mnohých holandských obciach je už teraz viac ako polovica obyvateľov staršia ako 50 rokov.⁵⁰

Z pohľadu tvorby HDP sú rozhodujúce práve tie vekové skupiny, ktoré môžu byť ekonomicky aktívne, resp. populácia v produktívnom veku. Počet ľudí v danom produktívnom veku je na základe demografických prognóz a štatistických výkazov možné predpovedať relatívne dobre. Viac narodených detí a nižšia úmrtnosť môžu síce pomôcť zmierniť očakávaný pokles populácie v danom produktívnom veku, avšak podľa simulácií sa ani pri použití scenárov s optimistickými predpokladmi tento pokles už nepodarí zvrátiť.⁵¹

⁵⁰ STATISTICS NETHERLANDS. Half of Dutch adults will be over 50 in 2019 [online]. In *Statistics Netherlands*. 16.09. 2014 [cit. 2021-03-14] Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2014/38/half-of-dutch-adults-will-be-over-50-in-2019>

⁵¹ ŠALING Marián. Vplyv starnutia populácie na zamestnanosť a ekonomický rast [online]. KOMENTÁR Rady pre rozpočtovú zodpovednosť 01/2016. [cit. 2021-03-14] Dostupné online: https://www.rozpoctovarada.sk/download/komentar_vplyv_starnutia_zamestnanost_final.pdf

Graf 5 Percentuálna ročná zmena prírastku obyvateľstva 1951-2017, v %

Prameň: Vlastné spracovanie podľa World Meters. Netherlands Population [online]. In World Meter Data [cit.2021-03-11] Dostupné na: <https://www.worldometers.info/world-population/netherlands-population/>

Príčinu kolísavého a klesajúceho rastu obyvateľstva možno spájať s prirodzeným prírastkom natality, ktorý neustále klesá a taktiež ju možno spojiť s kolísavým poklesom čistej migrácie. Z toho možno vyvodiť záver, že potenciál rastu obyvateľstva Holandska do značnej miery závisí od prisťahovalectva z iných krajín, čo by mohlo mať významné dôsledky na úroveň kvalifikácie a prostredie na trhu práce.⁵²

Zo všetkých prisťahovalcov, ktorí sa v roku 2019 usadili v Holandsku, takmer polovica pochádzala z Európy. Osemnásť percent prisťahovalcov pochádzalo z Ázie, pričom najväčšie skupiny tvorili India a Čína. Podľa Holandského štatistického úradu, v roku 2019 sa počet azylových migrantov odhaduje na 16 tisíc, t. j. takmer 6 percent celkovej imigrácie. Súčasný prírastok obyvateľstva je najvyšší od začiatku tohto storočia. Naposledy Holandsko zaznamenalo podobné tempo rastu v roku 1975, keď Surinam získal nezávislosť od Holandska. V tom roku približne polovicu prírastku obyvateľstva spôsobila čistá migrácia. Od roku 2015 zostáva migračné saldo na rekordnej úrovni, zatiaľ čo prirodzený prírastok obyvateľstva je najnižší v tomto storočí. V roku 2019 vzrástol počet obyvateľov Holandska podľa odhadov o 132 tisíc osôb na celkový počet viac ako 17,4 milióna. Zvyšovala sa rýchlejšim tempom ako v predchádzajúcich troch rokoch. V minulom roku pribudlo o 31

⁵² MARTINEZ-FERNANDEZ, C., et al., Demographic Change in the Netherlands: Strategies for Resilient Labour Markets. In *Local Economic and Employment Development* [online]. Paris: OECD Papers, 2013, n.13, s. 11-12. [cit.11.03.2021]ISSN: 20794797, dostupné na: <https://doi.org/10.1787/20794797>

tisíc obyvateľov viac ako v roku 2018.⁵³ Podľa nového odhadu holandského štatistického úradu išlo najmä o ľudí zo zahraničia, ktorí sa usadili v Holandsku. Najmä prvá vlna epidémie koronavírusu v roku 2020 mala veľký vplyv na rast populácie, keď sa viac ľudí narodilo ako zomrelo, zatiaľ čo rast v dôsledku zahraničnej migrácie sa prakticky zastavil. Po poklese úmrtnosti a opatrnom uvoľnení obmedzení sa zahraničná migrácia opäť oživila. V prvých troch mesiacoch roku 2021 bolo registrovaných takmer 43 tisíc imigrantov do krajiny, avšak zároveň sa do zahraničia vysťahovalo 32,5 tisíc emigrantov a v dôsledku toho pribudlo v dôsledku zahraničnej migrácie celkovo 15,6 tisíc nových obyvateľov, zatiaľ čo rok predtým to bolo viac ako 18 tisíc.⁵⁴

Natalita v krajine je nízka, najmä u rodených Holanďanov. Holandská populácia tak môže byť jednou z najmladších v starnúcej Európe. Aj keď je jedným z najhustejšie osídlených národov v Európe, v súčasnosti rastie populácia pomerne pomalším tempom. Aj vďaka rozvoju v medicíne a moderným technológiám sa priemerný vek zvyšuje, avšak natalita klesá a holandská populácia jednoznačne starne. Stabilita pomalšieho rastu je pripisovaná hlavne imigrantom. Hoci prisťahovalectvo zvyčajne znižuje priemerný vek, zvyšuje natalitu a relatívne aj populačný rast prijímajúceho obyvateľstva, nemôže vyriešiť starnutie obyvateľstva, ktoré predstavuje hrozbu pre hospodárstvo, keďže množstvo práceschopného obyvateľstva bude každý rok klesať.

4.2 Externé zmeny

Holandsko s malou otvorenou ekonomikou je veľmi závislé od vývozu, čo spôsobuje, že krajina je veľmi zraniteľná voči vonkajším šokom, ako bola nedávna globálna hospodárska kríza, ktorá sa začala v USA v roku 2007. Holandsko je štvrtým najväčším exportérom na svete a otvorenosť ekonomiky v roku 2019 bola až 156,22%.⁵⁵ Pričom priemer v Európskej únii predstavoval 135,81%.⁵⁶ Nepochybne, otvorené ekonomiky sú

⁵³ STATISTICS NETHERLANDS. Over 17.4 million inhabitants in the Netherlands [online]. In *Statistics Netherlands*, 03.01.2020 [cit. 2021-03-13] Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2020/01/over-17-4-million-inhabitants-in-the-netherlands>

⁵⁴ STATISTICS NETHERLANDS. Population up by 12.8 thousand in Q1 2021 [online]. In *Statistics Netherlands*, 29.04. 2020 [cit. 2021-03-13]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2021/17/population-up-by-12-8-thousand-in-q1-2021>

⁵⁵ THE GLOBAL ECONOMY. Netherlands: Trade openness [online]. In *The Global Economy Data* [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/Netherlands/trade_openness/

⁵⁶ THE GLOBAL ECONOMY. Trade openness in the European union [online]. In *The Global Economy Data* [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/trade_openness/European-union/

viac vystavené vonkajším šokom. Hospodárska výkonnosť obchodných partnerov pravdepodobne ovplyvní vývoz do týchto krajín. V rámci EÚ je Holandsko druhou najviac exportnou krajinou. Ako sme analyzovali v druhej kapitole, Brexit a pandémia COVID-19 neprispievali národnej ekonomike k ďalšiemu rozvoju. Holandsko je závislé na externých zmenách, keďže vyváža svoj tovar takmer do celého sveta. Otvorený konflikt, politické krízy, moratória a mnoho ďalších faktorov môžeme charakterizovať ako externá zmeny a šoky. V rámci exportu a importu, holandskí obchodní partneri sú prevažne z európskych krajín a hlavne z EÚ. Potenciálne zvýšenie colných sadzieb od nečlenských štátov EÚ by predstavujú ďalšiu neželanú hrozbu. V prípade hrozby alebo rozporov v rámci EÚ je Holandsko, ako aj mnoho európskych krajín, silne závislé od kontinuity a politických pomerov v rámci EÚ.

4.3 Vysoký súkromný dlh

Pomer súkromného dlhu k HDP je jedným zo súboru jedenástich ukazovateľov makroekonomického hodnotiaceho prehľadu, ktorý Európska komisia používa na identifikáciu makroekonomických nerovnováh v krajine. Okrem úverov, zväčša hypoték na bývanie, domácností zahŕňa dlh súkromného sektora aj úvery, dlhopisy, deriváty a krátkodobé cenné papiere nefinančných spoločností.

Rebríček súkromného dlhu na HDP nám ukazuje, že sa Holandsko v celoeurópskom priemere umiestnilo na treťom mieste v roku 2019.⁵⁷ Napríklad Švajčiarsko, ktorého HDP dosahuje 749,25 mld. USD⁵⁸ resp. v rozmedzí HDP Holandska, má súkromný dlh koncom minulého roka 175% k HDP.⁵⁹

V súvislosti vysokého súkromného dlhu sa veľmi výrazne prejavil jeden zo špecifických prvkov holandského daňového systému odpočet úrokov z hypotekárnych úverov ktorý bol prvýkrát zavedený v roku 1914. V rámci tohto odpočtu sa úroky zaplatené za hypotéku môžu odpočítať od zdaniteľného príjmu. To znamená, že domácnosti si môžu znížiť zdaniteľný príjem pri vysokých hypotékach, pretože čím väčší je hypotekárny úver, tým viac úrokov sa z neho musí ročne zaplatiť. Tento odpočet úrokov z hypoték mal veľmi

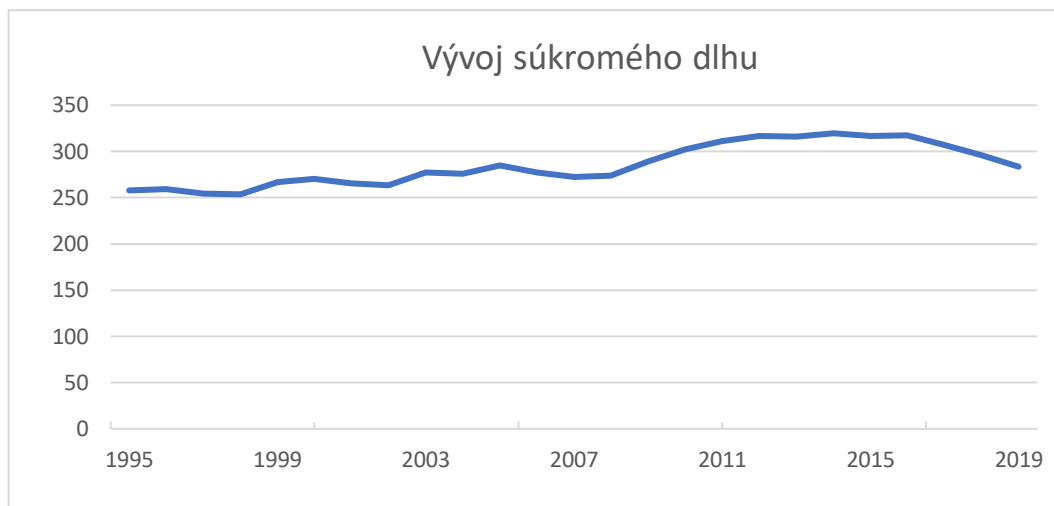
⁵⁷ EUROSTAT. Private sector debt, consolidated - % of GDP. [online]. In Eurostat Data, 2021 [cit.2021-03-17]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipspd20/default/table?lang=en>

⁵⁸ COUNTRYECONOMY. Switzerland GDP - Gross Domestic Product . [online]. In *Countryeconomy Data*. [cit.2021-03.17]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/gdp/switzerland>

⁵⁹ CEICDATA. Switzerland Private Debt: % of Nominal GDP [online]. In *Ceicdata*. [cit. 2021-03-18]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/switzerland/private-debt--of-nominal-gdp>

veľký vplyv na ekonomiku a na rast súkromného dlhu práve z dôvodu vysokej úrovne zdanenia príjmov.

Graf 6 Vývoj súkromného dlhu v Holandsku 1995-2019, v % k HDP

Prameň: Vlastné spracovanie podľa OECD. Financial Indicators – Stocks : Private sector debt [online]. In OECD Data [cit.2021-03-21]. Dostupné na: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=34814>

Graf má mierne kolísavú tendenciu. Jeden z veľkých prelomov bolo obdobie počas veľkej hospodárskej krízy a vývoj súkromného dlhu niekoľko rokov rástol. Keď bublina praskla, trh s bývaním sa vážne prepadol. Od roku 2008 do roku 2012 klesol o viac ako štvrtinu. V dôsledku vysokých hypotekárnych dlhov holandského obyvateľstva sa čisté bohatstvo mnohých domácností dostalo do záporných hodnôt, keďže hodnota ich nesplatených hypoték bola teraz vyššia ako znížená hodnota ich nehnuteľností. Holandské právne predpisy neumožňujú zrušenie hypotekárneho dlhu vrátením vlastníctva domu príslušnému poskytovateľovi hypotéky alebo banke. Na druhej strane, v obchodnom sektore je súvaha holandského finančného sektora je mimoriadne závislá od dlhového financovania. Na konci roka 2015 mal finančný sektor celkové aktíva vo výške 2,554 bilióna USD a z jeho pasív tvorili dlhové cenné papiere približne 719 miliárd USD, čo predstavuje 29,7 %⁶⁰

V dôsledku vysokého zadĺženia domácností Holandská ekonomika utrpela.

⁶⁰MULDER Nicolas. A new Dutch Disease? Private debt in the Netherlands. [online] In *Private debt project* [bez dátumu] [cit. 2021-03-22]. Dostupné online: <https://www.privatedebtproject.org/view-articles.php?A-New-Dutch-Disease-Private-Debt-in-the-Netherlands-22>

Nahromadením obrovského množstva dlhov holandských bánk a domácností v desaťročí a pol pred finančnou krízou sa núka otázka či vysoký súkromný dlh predstavuje „novú holandskú chorobu.“ Napriek nedávnemu znižovaniu zadlženosti zostáva súkromný dlh nad úrovňou, ktorá sa považuje za škodlivú pre dlhodobý rast. Takmer dekádu po kríze má štyridsať percent obyvateľov jednej z najbohatších krajín sveta záporné čisté bohatstvo.

Vysoký súkromný dlh v národnom hospodárstve nie je pozitívnym ekonomickým ukazovateľom. Vo vysoko zadlženej ekonomike, v rámci súkromného dlhu, môže pri znižovaní hospodárskeho rastu pôsobiť niekoľko iných mechanizmov a faktorov. Napríklad, ak sa zadlženosť naďalej zvyšuje a zadlženosť podnikov taká vysoká, že zisk z nových investícií sa používa na krytie strát a splácanie existujúcich úverov. V dôsledku toho investori nemajú záujem financovať nové, ziskové investície, pretože výnosy z nich neprinášajú žiadne dividendy. V ekonomike ako celku vedie znižovanie investícií k spomaleniu hospodárskeho rastu.⁶¹

⁶¹ RANDVEER Martii - UUSKÜLA Lenno - KULU Linna, The Impact of Private Debt on Economic Growth. In *Working Papers of Eesti Pank*. [online], Talin: Eesti Pank. 18.03.2011, vol.11, s.2, [cit. 2021-04-20]. ISSN 1406-7161 Dostupné na: <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/toimetised/2011/102011-martti-randveer-lenno-uuskula-liina-kulu-impact-private-debt-economic-growth>

ZÁVER

Vzhľadom v vývoju ekonomiky Holandska, môžeme povedať, že krajina čelila viacerým výzvam vo svojom historickom vývoji, ale aj v súčasnosti. Takzvané prekliate prírodných zdrojov sprevádzalo krajinu po desaťročia. Profitujúce ťažobné odvetvie sa rozširuje a zvyšuje zisky na úkor tradičného exportného odvetvia. Avšak, počas trvania týchto faktorov ekonomiku zasiahli externé faktory - ropné šoky. Arabské krajiny ťažiacie ropu potrestali Holandsko, ako aj ďalšie krajiny, uvalením ropného embarga. Hoci inflácia mala stúpajúcu tendenciu, Holandsko nebolo zasiahnuté ropnými šokmi viac ako iné krajiny dovážajúce ropu v západnej Európe. V súčasnosti si málokto spája Holandskú chorobu od svojho pôvodcu. Jednak racionálnymi krokmi a politických predstaviteľov v období trvania toho ekonomického javu. Dôležitým faktom bolo, že v dnešnom svete v Holandsku prevláda významný sektor služieb, avšak počas trvania Holandskej choroby to bol sektor priemyslu, čo sa odráža aj na vývoji zamestnanosti v týchto priemysloch. Taktiež tomu nasvedčuje aj fakt, že počas svojho vrcholu ťažba dosahovala až 101,3 mld. m³ a v súčasnosti do roku 2022 sa má zastaviť ťažba z tejto oblasti na minimum a bude sa využívať ako rezerva.

Hlavným cieľom bolo analyzovať postavenie Holandského kráľovstva vo svetovom hospodárstve. V rámci Európskej únie má významné postavenie, keďže krajina stála na čele zrodenej v historickom priebehu a v súčasnosti patrí k najbohatším krajinám v únii. V dôsledku vyspelej infraštruktúry je celosvetovým hráčom. Holandsko má otvorenú, prosperujúcu ekonomiku s priaznivým podnikateľským prostredím. Krajina má zastúpenie v najvýznamnejších svetových inštitúciách a rebríčku ekonomických a politických ukazovateľov je na popredných miestach. Avšak, naša prognóza do budúcnosti je relatívne pesimistická, keďže v súčasnosti vplyva aj nepriaznivo pandémie COVID-19 a odchod Spojeného kráľovstva z EÚ. Tieto dva významné faktory, ktoré nie je možné len tak potlačiť, spomaľujú prosperitu holandskej ekonomiky. Je dôležité brať do úvahy aj populačný pokles, ktorý už nie je možné zvrátiť. Spôsobuje ekonomické problémy, keď v populácii bude nedostatok práceschopného obyvateľstva. Taktiež, Holandsko je do väčšej miery ovplyvnený globálnymi zmenami, ktoré sme vymedzili, ako globálna finančná kríza alebo ropné šoky, a tieto globálne zmeny môžu spôsobiť neprijemný vývoj budúcim obdobím. Z ekonomických ukazovateľov ktoré sme analyzovali, výrazne vysoký je práve súkromný dlh. Napriek nedávnomu znižovaniu zadlženosti v súkromnej sfére, zostáva tento súkromný dlh nad úrovňou, ktorá sa považuje za škodlivú pre dlhodobý rast ekonomiky. Poznanie, že Holandsko je výkonnou a prosperujúcou ekonomikou, naznačuje, že jeho takýto problém

súkromného dlhu môže byť verziou starej holandskej choroby, ktorá bola diagnostikovaná v 70. rokoch 20. storočia. Avšak na druhej strane, optimisticky vidíme vysokú mieru inovácii, digitalizácii, konkurencieschopnosť a významná je aj udržateľnosť, ktorá má významný charakter v dnešnej digitálnej epoche.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

Knižné zdroje

1. CORRELJÉ, Aad - VAN DER LINDE, Coby - WESTERWOUTD, Theo. *Natural Gas in the Netherland*. Haag: Oranje-Nassau Groep, 2003. p.34. ISBN 90-5031-084-2
2. HELLEMA, Duco - CEES, Wiebes - WITTE, Toby. *The Netherlands and the Oil Crisis: Business as Usual*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. p.90. ISBN 905356 485 3
3. GRANČAY, M. - DUDÁŠ, T. - GREŠŠ, M. *Teórie medzinárodných hospodárskych vzťahov - vybrané teórie*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. s. 150-153. ISBN 978-80-225-3921-0.
4. LISÝ, Ján et al. *Ekonomía*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2016. s 521. ISBN 978-80-7552-275-7.
5. VAN GERVEN, Minna. *Beyond the Dutch Miracle? Challenges to European Welfare Systems, Challenges to and Responses of the Dutch Welfare System*. Helsinki: Springer International Publishing, 2016. p.13. ISBN: 978-3-319-07679-9

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. BOLLEN, J.C - MEIJERINK, G.W. Rojas - ROMAGOSA, H.A. Brexit Costs for the Netherlands Arise form Reduced Trade. In *CPB Policy Brief* [online]. Haag, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 09.06.2016, vol.110, n.3. [cit. 2021-02-24]. ISSN: 978-90-5833-7337 Dostupné na: <https://www.cpb.nl/en/publication/brexit-costs-for-the-netherlands-arise-from-reduced-trade>
2. BRAHMBHATT, Milan - CANUTO, Otaviano - VOSTROKNUTOVA, Ekaterina. Dealing with Dutch Disease. In *Economic Premise* [online]. Washington D.C: World Bank. 01.06.2010, vol.1, n.16, p.5 ISSN: 1467-9701 Dostupné na: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/794871468161957086/dealing-with-dutch-disease>
3. BRESSER-PEREIRA, Luiz Carlos. The Dutch disease and its neutralization: a Ricardian approach. In *Brazilian Journal of Political Economy* [online]. São Paulo, Centro de Economia Politica, 01.03.2008, vol. 29, n.1, p. 47-71. ISSN: 01013157. Dostupné na: https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S010131572008000100003&script=sci_abstract&tlng=es
4. CAPÓ, Javier et al. Dutch Disease in Tourism Economies: Evidence from the Balearics and the Canary in Islandsin *Journal of Sustainable Tourism*. Bangkok: Routledge, 2007, vol.26, n.4, p. 615-627, ISSN: 1466-4283. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036849400000079>
5. CEICDATA, Netherlands: Natural Gas Export [online]. In *Ceicdata*. [cit. 2021-01-14]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/netherlands/natural-gas-exports>
6. CEICDATA. Switzerland Private Debt: % of Nominal GDP [online]. In *Ceicdata* [cit. 2021-03-18]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/switzerland/private-debt--of-nominal-gdp>
7. CEICDATA. United States Spot Exchange Rate: Netherlands Guilder to US Dollar [online]. In *Ceicdata* [cit. 2021-12-22]. Dostupné na: <https://www.ceicdata.com/en/united-states/spot-exchange-rate/spot-exchange-rate-netherlands-guilder-to-us-dollar>
8. CORDEN, W. Max - NEARY, J. Peter. Booming Sector and De-Industrialization in a Small Open Economy. In *Economic Journal*. [online] Oxford: Oxford University Press,

- 01.12.1982 , vol. 92, n. 368, p. 825-848, ISSN 0013-013. Dostupné na:
<https://www.jstor.org/stable/2232670?seq=1>
9. COUNTRYECONOMY. Netherlands GDP - Gross Domestic Product [online]. In *Countryeconomy Data*. [cit. 2021-03-14]. Dostupné na:
<https://countryeconomy.com/gdp/netherlands>
10. COUNTRYECONOMY. Netherlands National Debt [online]. In *Countryeconomy Data*, 2020. [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://countryeconomy.com/national-debt/netherlands>
11. COUNTRYECONOMY. Switzerland GDP - Gross Domestic Product. [online]. In *Countryeconomy Data*. [cit.2021-03-17]. Dostupné na:
<https://countryeconomy.com/gdp/switzerland>
12. EBRAHIMZADEH, Christine. Dutch Disease: Wealth Managed Unwisely [online]. In *Finance & Development*. Washington, DC: International Monetary Fund, 21.03.2003, vol.40, n.1, p.58. [cit. 2021-03-01]. ISSN: 0145-1707. Dostupné na:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/dutch.htm>
13. ENERDATA. The Netherlands cuts Groningen gas production for 2020-2021 [online]. In *Enerdata Publication*, 2020 [cit.2021-02-17] Dostupné na:
<https://www.enerdata.net/publications/daily-energy-news/netherlands-cuts-groningen-gas-production-2020-2021.html>
14. EUROSTAT. Private sector debt, consolidated - % of GDP. [online]. In *Eurostat Data*, 2021 [cit.2021-03-17]. Dostupné na:
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipspd20/default/table?lang=en>
15. EUROSTAT. Total unemployment rate [online]. In *Eurostat Data*, 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na:
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>
16. Export Slovensko: ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE. [elektronický zdroj]. [cit. 20.02.2021]. Dostupné na: <https://export.slovensko.sk/wp-content/uploads/2015/03/Holandsko-Ekonomick%C3%A9-inform%C3%A1cie-o-terit%C3%B3riu-November-2014.pdf>
17. FRITS, Bos. The Dutch Fiscal Framework: History, Current Practice and the Role of the Central Planning Bureau. In *OECD Journal on Budgeting* [online]. Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2007 ,vol. 8, n.1, p.15–17. ISSN 1608-7143. Dostupné na: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Dutch-Fiscal->

Framework%3AHistory%2CCurrentandofBos/8a0ebc933acd2f10dcbacd706895e2bba2a2fc3f

18. GOVERNMENT OF THE NETHERLANDS. Impact of Brexit on Dutch finances. [online]. In *Government of the Netherlands* [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.government.nl/topics/brexit/impact-on-the-netherlands-finances>
19. HILBERS, Paul et al. Financial Sector Reform and Monetary Policy. In *The Netherlands: working paper* [online], Washington D.C.: International Monetary Fund, 01.02.1998, vol. 19, n. 98. p. 15-29. ISSN: 1018-5941. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/Financial-Sector-Reform-and-Monetary-Policy-in-the-Netherlands-2511>
20. INVEST IN HOLLAND. The Dutch Economy Embraces Innovation, Digitalization and Sustainability [online]. In *Invest in Holland* [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <https://investinholland.com/why-invest/economic-overview/>
21. MACROTRENDS. Netherlands Inflation Rate 1960-2021. [online] In *Macrotrends* [cit. 2021-01-12] . Dostupné na: <https://www.macrotrends.net/countries/NLD/netherlands/inflation-rate-cpi>
22. MARTINEZ-FERNANDEZ, C. et al. Demographic Change in the Netherlands: Strategies for Resilient Labour Markets. In *Local Economic and Employment Development* [online] Paris: OECD Papers, 2013, vol.13, p. 11-12, [cit.11.03.2021] ISSN: 20794797, dostupné na: <https://doi.org/10.1787/20794797>
23. Ministerstvo zahraničných vecí: Základné ekonomické informácie. [online] [cit. 2021-03-22] Dostupné na: [https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A99472DD3013FB3FC125783A00583A85_SK/\\$File/EIT_Holandsko_Nov2014.pdf](https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A99472DD3013FB3FC125783A00583A85_SK/$File/EIT_Holandsko_Nov2014.pdf)
24. MULDER, Nicolas. A new Dutch Disease? Private debt in the Netherlands. [online] In *Private debt project* [bez dátumu] [cit. 2021-03-22] Dostupné online: <https://www.privatedebtproject.org/view-articles.php?A-New-Dutch-Disease-Private-Debt-in-the-Netherlands-22>
25. NL TIMES. ABN Amro: Soft Brexit to cost NL €4.5 billion; Hard Brexit hit equals €17.5 billion [online]. In *NLTimes.nl* [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://nltimes.nl/2020/11/19/abn-amro-soft-brexit-cost-nl-eu45-billion-hard-brexit-hit-equals-eu175-billion>

26. NORTON-TAYLOR, Richard. Netherlands introduces car-free Sundays - archive, 1973. [online]. In *The Guardian*. 04.10.2020 [cit.2021-01-14] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/from-the-archive-blog/2020/nov/04/netherlands-introduces-car-free-sundays-archive-1973>
27. OECD. Financial Indicators – Stocks : Private sector debt [online]. In *OECD Data*. [cit.2021-03-21]. Dostupné na: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=34814>
28. OECD. Selected Indicators for Netherlands [online]. In *OECD Data*. 2021. [cit.2021-03-12]. Dostupné na: <https://data.oecd.org/netherlands.htm>
29. OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. UK trading partners and trade relationships: 02.12.2020 [online]. In *Office for national statistics* [cit. 2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/articles/uktradingpartnersananalysisoftraderelationships/2020>
30. RANDVEER, Martii - UUSKÜLA, Lenno - KULU, Linna. The Impact of Private Debt on Economic Growth. In *Working Papers of Eesti Pank* [online]. Talin: Eesti Pank. 18.03.2011, vol.11, p.2 [cit. 01.04.2021] ISSN 1406-7161 Dostupné na: <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/toimetised/2011/102011-martti-randveer-lenno-uuskula-liina-kulu-impact-private-debt-economic-growth>
31. RUDD, David. An Empirical Analysis of Dutch Disease:Developing and Developed Countries in Honors Projects [online] Illinois Wesleyan University, John Wesley Powell Student Research Conference, 13.04.1996, vol.62., p. 1, ISSN 2162-3309. Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/59211681.pdf>
32. STATISTA. Netherlands: Degree of urbanization from 2009 to 2019 [online]. In *Statista data*. 2021 [cit. 2020-10-10]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/276724/urbanization-in-the-netherlands/>
33. STATISTA. Netherlands: Distribution of the workforce across economic sectors from 2010 to 2020 [online] In *Statista data*, 2021 [cit.2021-01-12] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/276716/distribution-of-the-workforce-across-economic-sectors-in-the-netherlands/>
34. STATISTA. Private sector debt in the Netherlands as a percentage of GDP from 2006 to 2018 [online]. In *Statista data*, 2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/578534/private-sector-debt-in-the-netherlands-as-a-percentage-of-gdp/>

35. STATISTA. Netherlands: Unemployment rate from 1999 to 2020 [online]. In *Statista Data*, 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na:
<https://www.statista.com/statistics/263703/unemployment-rate-in-the-netherlands/>
36. STATISTICS NETHERLANDS, Aardgasbaten op laagste niveau in ruim 40 jaar [online] In *Statistics Netherlands Data*. 26.04 2017. [cit. 2021-01-12] Dostupné na:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/17/aardgasbaten-op-laagste-niveau-in-ruim-40-jaar>
37. STATISTICS NETHERLANDS. Economic impact of COVID-19 [online]. In *Statistics Netherlands* [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/dossier/coronavirus-crisis-cbs-figures/economic-impact-of-covid-19>
38. STATISTICS NETHERLANDS. Flower exports down by over one-quarter in March. [online]. In *Statistics Netherlands*. 09.05.2020 [cit. 2021-03-06]. Dostupné na:
<https://www.cbs.nl/en-gb/news/2020/19/flower-exports-down-by-over-one-quarter-in-march>
39. STATISTICS NETHERLANDS. Half of Dutch adults will be over 50 in 2019 [online]. In *Statistics Netherlands*. 16.09. 2014 [cit. 2021-03-14] Dostupné na:
<https://www.cbs.nl/en-gb/news/2014/38/half-of-dutch-adults-will-be-over-50-in-2019>
40. STATISTICS NETHERLANDS. Household debt slightly up [online]. In *Statistics Netherlands*, 25.09. 2017 [cit. 2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2017/38/household-debt-slightly-up>
41. STATISTICS NETHERLANDS. Over 17.4 million inhabitants in the Netherlands [online]. In *Statistics Netherlands*, 03.01.2020 [cit. 2021-03-13] Dostupné na:
<https://www.cbs.nl/en-gb/news/2020/01/over-17-4-million-inhabitants-in-the-netherlands>
42. STATISTICS NETHERLANDS. Population up by 12.8 thousand in Q1 2021 [online]. In *Statistics Netherlands*, 29.04. 2020 [cit. 2021-03-13] Dostupné na:
<https://www.cbs.nl/en-gb/news/2021/17/population-up-by-12-8-thousand-in-q1-2021>
43. ŠALING Marián, Vplyv starnutia populácie na zamestnanosť a ekonomický rast [online]. KOMENTÁR Rady pre rozpočtovú zodpovednosť 01/2016. [cit. 2021-03-14] Dostupné na:
https://www.rozpoctovarada.sk/download/komentar_vplyv_starnutia_zamestnanost_fin_al.pdf

44. TASR. Pandémia koronavírusu zvýši tohtoročný dlh Holandska nad 57 % HDP [online] [cit. 2021-03-14] Dostupné na: <https://www.teraz.sk/ekonomika/pandemia-noveho-koronavirusu-zvyysi/511153-clanok.html>
45. THE GLOBAL ECONOMY. Netherlands: Trade openness [online]. In *The Global Economy Data* [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/Netherlands/trade_openness/
46. THE GLOBAL ECONOMY. Trade openness in the European union [online]. In *The Global Economy Data* [cit. 2021-03-15] Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/trade_openness/European-union/
47. TRADING ECONOMICS. Netherlands GDP [online]. In *Trading Economics Data* [cit. 2021-01-12]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/netherlands/gdp>
48. TRADING ECONOMICS. Netherlands GDP per capita [online]. In *Trading Economics Data* [cit. 2021-01-12]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/netherlands/gdp-per-capita>
49. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. Human Development Indicators [online]. In *Human Development Records* [cit. 2020-10-10]. Dostupné na: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/NLD>
50. U.S. EMBASSY AND CONSULATE IN THE NETHERLANDS. Marshall Plan 1947-2017 #Marshall70NL [online]. In U.S. Embassy and Consulate in the Netherlands [cit. 2020-10-10] Dostupné na: <https://nl.usembassy.gov/our-relationship/marshall-plan-1947-2017/>
51. WORLD BANK. GDP (current US\$) - Netherlands [online]. In the World Banka: Data, 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=NL>
52. WORLD METERS. Netherlands Population [online]. In *Worldp Meter Data* [cit.2021-03-11]. Dostupné na: <https://www.worldometers.info/world-population/netherlands-population/>